

Istražni zatvor prema maloljetnim okrivljenicima s osvrtom na praksu Općinskog kaznenog suda u Zagrebu

Ćurić, Marta

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:396475>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Katedra za kazneno procesno pravo

Marta Ćurić

**Istražni zatvor prema maloljetnim okrivljenicima s osvrtom na praksu Općinskog
kaznenog suda u Zagrebu**

Diplomski rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Zoran Burić

Zagreb, listopad 2024.

Izjava o izvornosti

Ja, Marta Ćurić, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljen način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Marta Ćurić, v.r.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. POJAM MALOLJETNIKA I ISTRAŽNOG ZATVORA PREMA MALOLJETNIKU U POZITIVNOM PRAVU.....	3
3. NAJBOLJI INTERES DJETETA.....	6
4. ISTRAŽNI ZATVOR PREMA MALOLJETNIKU U KONTEKSTU U MEĐUNARODNIH I EUROPSKIH IZVORA PRAVA.....	9
4.1. Ujedinjeni narodi	9
4.2. Vijeće Europe.....	14
4.3. Europska unija	15
5. ULOGA EUROPSKOG ODBORA ZA SPRJEČAVANJE MUČENJA I NELJUDSKOG ILI PONIŽAVAJUĆEG POSTUPANJA ILI KAŽNJAVANJA.....	16
6. PRAKSA USTAVNOG SUDA REPUBLIKE HRVATSKE.....	22
7. PRAKSA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA	27
7.1. <i>Nart protiv Turske</i>	27
7.2. <i>Güveç protiv Turske</i>	28
7.3. <i>Korneykova protiv Ukrajine</i>	28
7.4. <i>Grabowski protiv Poljske</i>	29
7.5. <i>Blokhin protiv Rusije</i>	30
7.6. <i>Zherdev protiv Ukrajine</i>	30
7.7. <i>Agit Demir protiv Turske</i>	31
8. PRAKSA OPĆINSKOG KAZNENOG SUDA U ZAGREBU	31
9. ZAKLJUČAK	39
POPIS GRAFIKONA	1
POPIS TABLICA	1
LITERATURA.....	2

1. UVOD

U svim aspektima i sferama života djecu se tretira drugačije nego odrasle, upravo zato što su djeca, što zbog svog nedovršenog razvoja nisu u stanju shvaćati i na svijet gledati kao odrasli te zato što njihov misaoni proces nije dorastao misaonom procesu odrasle osobe. Djeca nisu u mogućnosti razmišljati zrelo i sveobuhvatno o uzrocima i posljedicama svojih radnji niti imaju razvijen sustav kontrole. Iz tog razloga prema djeci se u mnogočemu postupa drugačije, sa svim tim činjenicama na umu, pa tako i u kaznenom pravu, bilo da se djeca pojavljuju u ulozi žrtve, bilo da se pojavljuju u ulozi okrivljenika.

Taj je pristup prepoznat vrlo rano u povijesti, stoga već i Hamurabijev zakonik, sastavljen između 1755. i 1750. pr. Kr.,¹ izričito propisuje zaštitu slabijih članova zajednice, dok Zakonik dvanaest ploča, između 451. i 450. pr. Kr.,² sadržava posebne upute o postupanju s maloljetnicima, uključujući i odredbu da se prema maloljetnicima ne primjenjuju kaznene sankcije, već pretor diskrecijskom ocjenom odlučuje o naknadi štete ili novčanoj sankciji.³ Prva distinkcija u postupanju prema maloljetnicima u odnosu na njihovu dob vidljiva je u Justinijanovom kodeksu iz 529. godine, prema kojem djeca u dobi do 7 godina uopće ne bi odgovarala za ponašanje protivno pravilima, djeca u dobi od 7 do 10 godina mogla bi odgovarati i biti kažnjena samo ako bi se moglo dokazati da je dijete sposobno biti odgovorno, dok su djeca u dobi od 10 do 14 godina odgovarala kazneno, osim ako bi se moglo dokazati da za to nisu sposobna, a svakako se maloljetnicima u dobi do 14 godina nije izricala smrtna kazna.⁴

S tako uspostavljenim temeljima maloljetničko kazneno pravo nastavilo je svoj razvoj i kroz Srednji vijek, pa se tako odredbama Statuta grada Splita iz 1312. propisuje kako upravitelj grada kažnjava počinitelje zločina mlađe od 14 godina, ako se radi o dječaku, odnosno 12 godina, ako se radi o djevojčici, blažom kaznom, uzimajući u obzir položaj i težinu djela.⁵ Nadalje, Riječkim statutom iz 1530. propisano je kako se djeca do 7. godine neće uopće kažnjavati, dok će se djeca starija od 7, a mlađa od 14 godina kažnjavati prema procjeni gospodina kapetana i kaznenog suca.⁶ Uglavnom se uzimalo da dječaci prelaze u odraslu dob navršavanjem 14. godine, a

¹ <https://www.enciklopedija.hr/clanak/hamurabi>, 14. rujna 2024.

² <https://www.enciklopedija.hr/clanak/zakonik-dvanaest-ploca>, 14. rujna 2024.

³ D. Rittossa, M. Božičević Grbić: Zakon o sudovima za mladež – reformski zahvati i praktične dileme, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* (Zagreb), vol. 19, broj 2/2012, str. 616.

⁴ *Ibid.*, str. 617.

⁵ *Ibid.*, str. 618.

⁶ *Ibid.*, str. 618.

djevojčice navršavanjem 12. godine, pri čemu su neke iznimke vidljive u pojedinim propisima, pa tako i u Riječkom statutu, prema kojem je zakonita dob djevojčica 12, a dječaka 18 godina, dok s druge strane Statut grada Bala iz 1467. propisuje kako djevojčice zakonitu dob stječu s 13 godina.⁷

S druge strane, iako je Kazneni zakonik Marije Terezije iz 1768. propisivao da će se maloljetnici u slučaju postupanja s velikom zlobom ipak kazniti šibanjem štapom, u Kaznenom zakoniku Josipa II. iz 1787. to je pravilo ipak zamijenjeno pravilom da se dijete do 12. godine oslobađalo svake krivnje za počinjeni zločin zato što nije moglo postupati sa zlom namjerom, prihvaćajući tako učenje da djeca do 12. godine nisu sposobna rasuđivati, pa tako ni djelovati sa zlom namjerom, jer bi to podrazumijevalo da imaju znanje o činjenicama i znanje o činjenju zla.⁸ Francuskim Kaznenim zakonikom iz 1791. propisano je kako bi se maloljetniku mlađem od 16 godina, kojemu je utvrđena moć rasuđivanja, mogla izreći ublažena kazna, odnosno smještaj u popravnoj ustanovi, dok bi mu se, u slučaju da je utvrđeno da nije imao moć rasuđivanja, mogla izreći neka posebna mjera.⁹

U dvadesetom stoljeću naglasak se počeo stavljati na odgoj i popravljavanje maloljetnika, a ne na kažnjavanje, a sustavno i sveobuhvatno je materija odgovornosti maloljetnika prvi put obrađena u Naredbi bana Hrvatske, Slavonije i Dalmacije o kažnjavanju i zaštićivanju mladeži iz 1918.¹⁰ Veliki korak unazad nastupio je donošenjem Zakona o vrstama kazni 1946. te Krivičnog zakonika 1947., temeljem kojih se maloljetnicima od 16 do 18 godina moglo izreći kazne kao i punoljetnim počiniteljima, uključujući i smrtnu kaznu, a ujedno je nastavljena praksa uspostavljena Krivičnim zakonom i Zakonom o sudskom krivičnom postupku iz 1929. kojom je dokinuto posebno uređivanje pravnog položaja maloljetnika u zasebnim aktima, stoga su se te odredbe nespretno pomiješale s odredbama o punoljetnim počiniteljima.¹¹ Ta je praksa ipak ponešto poboljšana 1959., Zakonom o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika, kojim je, u nedostatku posebnog propisa koji bi se fokusirao na maloljetnike, jedna posebna glava tog propisa bila predodređena za materiju koja se odnosila na maloljetnike. Tim je odredbama propisano kako se djeca do 14 godina nisu uopće kažnjavala, počiniteljima od 14 do 16 godina mogle su se izreći samo odgojne mjere, a maloljetnicima od 16 do 18 godina mogla se izreći, osim odgojnih mjera, i kazna maloljetničkog zatvora, a odgojne mjere mogle su se podijeliti na

⁷ *Ibid.*, bilj. 16., str. 619.

⁸ *Ibid.*, str. 621.

⁹ *Ibid.*, str. 622.

¹⁰ *Ibid.*, str. 625.

¹¹ *Ibid.*, str. 625. – 626.

disciplinske mjere, mjere pojačanog nadzora i zavodske mjere.¹² Tako uspostavljen sustav čini temelje sustava maloljetničkog sudovanja kakvo poznajemo i danas.

Ovaj rad osvrće se upravo na spomenute pojedinosti i specifičnosti pristupa maloljetnicima u kaznenopravnoj sferi, i to konkretnije u odnosu na određivanje mjere istražnog zatvora prema maloljetnim okrivljenicima. Osim što proučava međunarodne, europske i nacionalne izvore prava koja uređuju mjeru pritvaranja, odnosno istražnog zatvora prema maloljetnicima, ovaj rad osvrće se i na praksu Europskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Republike Hrvatske te razlaže praksu Općinskog kaznenog suda u Zagrebu s ciljem rasvjetljivanja pojedinih slučajeva, pronalaska određenih obrazaca, postojanja specifičnosti, kao i postojanja eventualnih spornih pitanja. Posebno se razmatraju odredbe izvora i specifičnosti sudske prakse u odnosu na krajnost mjere, odnosno razmjernost cilju i počinjenom kaznenom djelu, uvjete smještaja i obrazovanje maloljetnika smještenih u istražni zatvor te općenito određivanje i izvršavanje mjere istražnog zatvora u kontekstu zaštite najboljeg interesa djeteta.

2. POJAM MALOLJETNIKA I ISTRAŽNOG ZATVORA PREMA MALOLJETNIKU U POZITIVNOM PRAVU

Zakon o sudovima za mladež (dalje u tekstu: ZSM), kao temeljni izvor reguliranja pitanja sankcioniranja maloljetnih počinitelja kaznenih djela te kaznenopravne zaštite djece, primjenjuje se u odnosu na sljedeće skupine počinitelja:

- a) mlađi maloljetnici – koji u vrijeme počinjenja kaznenog djela imaju navršenih četrnaest, a nemaju navršenih šesnaest godina života,
- b) stariji maloljetnici – koji u vrijeme počinjenja kaznenog djela imaju navršenih šesnaest, a nemaju navršenih osamnaest godina života te
- c) mlađi punoljetnici – koji u vrijeme počinjenja kaznenog djela imaju navršenih osamnaest, a nemaju navršenih dvadeset i jednu godinu života.¹³

Zakonom o kaznenom postupku definiran je istražni zatvor kao jedna od mjera osiguranja prisutnosti okrivljenika. Taksativno su navedene osnove određivanja takve mjere, pod uvjetom da postoji osnovana sumnja da je određena osoba počinila kazneno djelo:

¹² *Ibid.*, str. 626. – 627.

¹³ Članak 2. Zakona o sudovima za mladež (Narodne novine, 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19; dalje u tekstu: ZSM)

- a) osoba je u bijegu ili postoji opasnost da će pobjeći,
- b) postoji opasnost da će osoba uništiti, sakriti, izmijeniti ili krivotvoriti dokaze ili tragove ili da će utjecajem na svjedoke, vještake, sudionike ili prikrivače ometati kazneni postupak (koluzijska opasnost),
- c) postoji opasnost da će osoba ponoviti kazneno djelo (iteracijska opasnost) ili da će dovršiti pokušano kazneno djelo ili da će počinuti teže kazneno djelo za koje je moguće izreći kaznu zatvora od pet godina ili težu,
- d) za počinjeno kazneno djelo propisana je kazna dugotrajnog zatvora i okolnosti počinjenja kaznenog djela su posebno teške te je istražni zatvor nužan radi neometanog odvijanja kaznenog postupka,
- e) okrivljenik izbjegava raspravu, iako je uredno pozvan.¹⁴

ZSM se u tom pogledu referira na ZKP, stoga je i prema maloljetnicima moguće odrediti istražni zatvor kao mjeru osiguranja prisutnosti u onim situacijama, odnosno pod onim uvjetima pod kojima to pretpostavlja i dopušta Zakon o kaznenom postupku. Međutim, valja napomenuti da postoje određene specifičnosti u postupcima protiv maloljetnika.

Naime, u Republici Hrvatskoj maloljetnici kazneno odgovaraju od navršene četrnaeste godine života te im se već od tad može izreći i mjera istražnog zatvora. No, u tom pogledu postoji određena nelogičnost koja proizlazi iz činjenice da se prema maloljetnicima koji su navršili četrnaest godina, a nisu navršili šesnaest godina, dakle mlađim maloljetnicima, može izreći samo odgojna ili sigurnosna mjera kao sankcija za počinjeno kazneno djelo, dok se maloljetnicima koji su navršili šesnaest, a nisu navršili osamnaest godina, dakle starijim maloljetnicima, može za počinjeno kazneno djelo kao sankcija, uz odgojne i sigurnosne mjere, izreći i maloljetnički zatvor.¹⁵ To ograničenje u dobi ne postoji za mjeru istražnog zatvora, čime je prouzročeno da maloljetnici mlađi od šesnaest godina mogu biti podvrgnuti strožem tretmanu u stadiju prije suđenja, dakle dok još uvijek vrijedi presumpcija nedužnosti, nego u stadiju izricanja sankcije nakon suđenja.¹⁶ Iz tog razloga Odbor za prava djeteta Ujedinjenih naroda¹⁷ zalaže se za to da se dob djeteta prema kojem se može izreći mjera lišenja slobode, bilo da se radi o stadiju prije suđenja ili stadiju nakon suđenja, povisi na 16 godina života, međutim

¹⁴ Članak 123. Zakona o kaznenom postupku (*Narodne novine*, 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22, 36/24; dalje u tekstu: ZKP)

¹⁵ Članak 5. stavak 2. – 3. ZSM-a

¹⁶ Pleić, M., Radić, I., *Pre-trial detention of children: European standards and Croatian law*, *EU and Comparative Law Issues and Challenges Series (ECLIC)*, 3, 521-549, 2019.; str. 523.; sadržaj na engleskom jeziku: <https://hrcak.srce.hr/ojs/index.php/eclic/article/view/9016/5103>, 23. rujna 2024

¹⁷ <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crc>, 23. rujna 2024.

kritičari takve regulacije smatraju da bi time bila narušena javna sigurnost te da takva regulacija ne odgovara okolnostima stvarnosti.¹⁸

Nakon uhićenja maloljetnik treba odmah ili najkasnije u roku od dvadeset i četiri sata biti predan pritvorskom nadzorniku ili pušten na slobodu, dok ga sudac za mladež mora ispitati u roku od dvanaest sati od predaje pritvorskom nadzorniku, nakon čega sudac za mladež određuje istražni zatvor ili uhićenog maloljetnika pušta na slobodu.¹⁹ U slučaju da maloljetnik ne bude ispitan u tom roku pritvorski ga nadzornik mora pustiti na slobodu, a isto tako će postupiti i ako tako naloži državni odvjetnik.²⁰ Protiv odluke, odnosno rješenja suca za mladež žalbu može podnijeti pritvorenik, u slučaju da se protiv njega određuje istražni zatvor, odnosno državni odvjetnik, u slučaju da se odbija prijedlog za određivanje istražnog zatvora, i to u roku od šest sati, a povodom koje odluku u roku od osam sati²¹ donosi vijeće za mladež općinskog suda, izvan sjednice, u sastavu od tri suca, od kojih je najmanje jedan sudac za mladež, odnosno vijeće za mladež županijskog suda, izvan sjednice, u sastavu od tri suca, od kojih je najmanje jedan sudac za mladež.²² U slučaju nemogućnosti postupanja suca za mladež, navedene radnje poduzimat će sudac istrage.²³ Tijekom trajanja mjere istražnog zatvora sudac za mladež dužan je obići maloljetnike jednom tjedno te od njih primiti pritužbe i postupati u skladu s tim pritužbama, s ciljem otklanjanja utvrđenih nepravilnosti.²⁴

Nadalje, velika je razlika u odnosu na odredbe ZKP-a i odredba ZSM-a o ukupnom trajanju mjere. Tako ZSM propisuje kako istražni zatvor prema maloljetnicima može trajati najviše:

- a) mjesec dana, ako se za kazneno djelo može izreći kazna zatvora do jedne godine,
- b) mjesec i pol dana, ako se za kazneno djelo može izreći kazna zatvora do tri godine,
- c) tri mjeseca, ako se za kazneno djelo može izreći kazna zatvora do pet godina,
- d) šest mjeseci, ako se za kazneno djelo može izreći kazna zatvora do osam godina,
- e) godinu dana, ako se za kazneno djelo može izreći kazna zatvora preko osam godina te
- f) godinu i pol, ako se za kazneno djelo može izreći kazna dugotrajnog zatvora.

¹⁸ Pleić, M., Radić, I, *op. cit.* (bilj. 16.), str. 524. (v. bilj. 12. i 13. izvora)

¹⁹ Članak 63. stavak 1. – 3. ZSM-a

²⁰ Članak 63. stavak 6. ZSM-a

²¹ Članak 63. stavak 4. ZSM-a

²² Članak 45. stavak 2., članak 45. stavak 4. ZSM-a

²³ Članak 63. stavak 7. ZSM-a

²⁴ Članak 66. stavak 5. ZSM-a

Slijedom navedenog, istražni zatvor prema maloljetnicima može trajati najviše jednu polovinu vremena od onog koje propisuje ZKP.²⁵ Međutim, u prethodnom postupku, na prijedlog državnog odvjetnika, maloljetniku se može odrediti istražni zatvor u trajanju od najdulje mjesec dana te se može produljiti iz opravdanih razloga za najviše još mjesec dana (naravno, poštujući ranije navedene ukupne rokove), a ako se vodi pripremni postupak, sudac za mladež može istražni zatvor produžiti za još mjesec dana na prijedlog državnog odvjetnika.²⁶ Međutim, vrlo je bitno napomenuti da se, nakon podnošenja prijedloga za izricanje maloljetničke sankcije, daljnje izvršenje mjere istražnog zatvora ispituje svaki mjesec od dana pravomoćnosti prethodnog rješenja.²⁷

Nadalje, jedna od najbitnijih odredbi ZSM-a jest ona koja propisuje da se mjera istražnog zatvora, kada postoje uvjeti za izricanje takve mjere, određuje isključivo kao krajnja mjera, kad nema izgleda da se isti cilj može postići i blažom mjerom, a na što sud mora paziti po službenoj dužnosti. Osim toga, u situacijama kada je istražni zatvor jedina mjera koja može biti svrsishodna, tada ona mora biti izrečena isključivo u najkraćem trajanju unutar kojega se može postići cilj te mjere te razmjerno težini počinjenog kaznenog djela i očekivanoj sankciji. Alternative istražnom zatvoru koje navodi ZSM jesu mjere opreza, privremeni smještaj i istražni zatvor u domu.²⁸ Takvom formulacijom odredba ZSM-a u suglasnosti je s obvezom koja za države članice proizlazi iz Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, a koja određuje da će bilo kakvo zatvaranje djeteta biti utemeljeno na zakonu, kao krajnja mjera i na najkraće moguće vrijeme.²⁹

3. NAJBOLJI INTERES DJETETA

Slijedom ranije navedenog, neminovno je povući paralelu s bitnom obvezom svih ustanova socijalne skrbi, sudova, državne uprave i zakonodavnih tijela da u postupanju i svim akcijama koje se odnose na djecu naglasak moraju staviti upravo na najbolji interes djeteta zajamčen

²⁵ Članak 67. stavak 1. ZSM-a

²⁶ Članak 67. stavak 2. – 3. ZSM-a

²⁷ Članak 67. stavak 3. ZSM-a

²⁸ Članak 66. stavak 1. ZSM-a

²⁹ Članak 37. stavak 1. točka b) Konvencije o pravima djeteta (Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, 15/90), preuzete u pravni poredak Republike Hrvatske na temelju Odluke o objavljivanju mnogostranih međunarodnih ugovora kojih je Republika Hrvatska stranka na temelju notifikacija o sukcesiji, od 30. rujna 1993. (Narodne novine – Međunarodni ugovori, 12/93), usvojena na zasjedanju Opće skupštine Ujedinjenih naroda, 20. studenog 1989. (rezolucija br. 44/25), stupila na snagu 2. rujna 1990.; (dalje u tekstu: Konvencija)

Konvencijom o pravima djeteta (dalje u tekstu: Konvencija).³⁰ Riječ akcija u navedenoj odredbi odnosi se, kako na akte, usluge, postupke i postupanje, tako i na odluke i druge mjere koje se odnose na dijete. Najbolji interes djeteta formulacija je skovana zbog posebnog položaja djeteta s obzirom na njegovu ovisnost, zrelost, nemogućnost i slabiju sposobnost iznošenja argumentacije u vlastitu korist te uopće svijest o vlastitim interesima. Najbolji interes djeteta podrazumijeva, dakle, i da će se u kaznenim postupcima prema djeci okrivljenicima postupati na način da se odbace represivne metode koje obilježavaju kazneno pravosuđe, primjerice kažnjavanje kao svrhu izricanja mjera i sankcija, te će se iste zamijeniti rehabilitacijom i restorativnom pravdom, a potrebno ga je procijeniti prema okolnostima u pojedinačnom slučaju, jasno, uz potpuno poštivanje svih konvencijskih prava.³¹ Slijedom navedenog, sud tijekom cijelog postupka, a osobito prilikom donošenja odluke o određivanju istražnog zatvora prema maloljetnom okrivljeniku, mora voditi računa o najboljem interesu djeteta. Kako bi donositelj odluke, odnosno, u konkretnom slučaju donošenja odluke o istražnom zatvoru, sud adekvatno procijenio najbolji interes djeteta, bitno je da, uz multidisciplinarni tim osoblja i obvezno sudjelovanje djeteta, evaluira sve elemente koji bi mogli biti od utjecaja na odluku, primjerice mišljenje djeteta, njegov identitet, očuvanje obiteljske sredine i održavanje odnosa, pravo djeteta na zdravlje, pravo djeteta na obrazovanje, itd., a tako i pojedine značajke djeteta – dob, spol, zrelost, iskustvo, pripadnost manjinskoj skupini, postojanje teškoća u razvoju, kulturni kontekst, obiteljske okolnosti, itd.³² Jasno, moguće je i da neki elementi budu u suprotnosti jedan s drugim, stoga je potrebno usporediti elemente i odrediti koji element ima prednost pred drugim, imajući na umu svrhu procjenjivanja i utvrđivanja.³³ S druge strane, utvrđivanje najboljeg interesa djeteta proces je u kojem sud mora voditi računa o strogim postupovnim jamstvima, konkretno o pravu djeteta na iznošenje vlastitog mišljenja, utvrđivanju činjenica, pravnom zastupanju, mehanizmima provjere odluka te pravnom obrazloženju. U kontekstu potonjeg dodatno treba istaknuti da je potrebno objasniti okolnosti u kojima se nalazi dijete te koji su elementi bili ocijenjeni relevantnima prilikom donošenja odluke te na koji način je određena prednost pojedinih elemenata pred drugima. Osim toga, ako se ta odluka razlikuje od želja i mišljenja djeteta, što je nerijetko slučaj u praksi određivanja istražnog zatvora prema maloljetniku, u obrazloženju te odluke treba jasno obrazložiti da je, djetetovom neslaganju

³⁰ Članak 3. stavak 1. Konvencije

³¹ Opći komentar Odbora za prava djeteta Ujedinjenih Naroda, br. 14. (2013.) o pravu djeteta da njegovi ili njeni najbolji interesi moraju imati prednost, (CRC /C/GC/14), usvojen na zasjedanju Odbora za prava djeteta, 29. svibnja 2013., str. 7. – 10. (dalje u tekstu: Opći komentar)

³² *Ibid.*, str. 12. – 17.

³³ *Ibid.*, str. 17.

unatoč, prioritet odluke stavljen upravo na najbolji interes djeteta.³⁴ Nadalje, uz navedena jamstva, posebno se ističe i doživljaj vremena. Postupci i odluke u odnosu na dijete trebale bi se donositi bez odugovlačenja ili kašnjenja, u suprotnom bi za djecu i njihov razvoj mogle nastati negativne posljedice. Osim toga, važan čimbenik u tom pogledu je i redovito, periodično, u adekvatnim intervalima, preispitivanje odluka u smislu djetetove percepcije vremena.³⁵ Hrvatski nacionalni propisi u suglasnosti su s navedenim, stoga i sam ZSM propisuje hitnost postupka prema maloljetniku.³⁶ Nadalje, ako je maloljetniku izrečena mjera istražnog zatvora, jasno je propisana, kako činjenica da se vrijeme provedeno u zavodskoj ustanovi uračunava u vrijeme trajanja zavodske odgojne mjere,³⁷ tako i dužnost preispitivanja postojanja zakonskih uvjeta za daljnju primjenu mjere na mjesečnoj bazi.³⁸ U kontekstu postupovnih jamstava neizbježno je spomenuti i potrebu da procjenu karakteristika i potreba djeteta provedu kvalificirani profesionalci i stručnjaci u području razvoja djece koji bi trebali biti dio multidisciplinarnih timova uključenih u postupak procjene najboljeg interesa djeteta.³⁹ S tim u skladu, sudovi, uključujući Općinski kazneni sud u Zagrebu, na čiju praksu ovaj rad stavlja naglasak, i državna odvjetništva imaju stručne suradnike iz redova socijalnih pedagoga, socijalnih radnika i psihologa koji daju svoje stručno mišljenje prilikom postupanja suda i donošenja odluka.⁴⁰ Mišljenje stručnih suradnika značajna je vodilja sucima za mladež prilikom donošenja odluka, uključujući i odluku o određivanju istražnog zatvora.

Uz najbolji interes djeteta, kao jedno od bitnih pitanja koje se javlja tijekom izvršavanja mjere istražnog zatvora prema maloljetnicima jest upravo obrazovanje i mogućnost pristupu adekvatnom obrazovnom programu. Konvencijom je također propisano pravo djeteta na obrazovanje.

Istražni zatvor određuje i produljuje nadležni sud rješenjem, pri čemu u obrazloženju treba navesti činjenice iz kojih proizlazi da u konkretnom slučaju postoji osnovana sumnja da je okrivljenik počinio kazneno djelo, razloge zbog kojih određuje mjeru istražnog zatvora te razloge zbog kojih smatra da je određivanje mjere istražnog zatvora mjera proporcionalna ostvarivanju cilja, odnosno zbog kojih smatra da isti cilj ne može postići određivanjem neke druge mjere.

³⁴ *Ibid.*, str. 18. – 20.

³⁵ *Ibid.*, str. 19.

³⁶ Članak 4. ZSM-a

³⁷ Članak 66. stavak 4. ZSM-a

³⁸ Članak 67. stavak 3. ZSM-a

³⁹ Opći komentar, *op. cit.* (bilj. 31), str. 19.

⁴⁰ Članak 43. ZSM-a

4. ISTRAŽNI ZATVOR PREMA MALOLJETNIKU U KONTEKSTU U MEĐUNARODNIH I EUROPSKIH IZVORA PRAVA

Specifičnost i delikatnost postupanja prema djetetu u kaznenom postupku prepoznata je u mnogim međunarodnim i europskim propisima.

4.1. Ujedinjeni narodi

Ujedinjeni narodi (dalje u tekstu: UN) već su 1985., godine proglašene Međunarodnom godinom mladih, prepoznali potrebu posebnog uređenja pravila postupanja prema maloljetnicima u kaznenom postupku te osiguravanja određenih proceduralnih jamstava, stoga su tada na Općoj skupštini usvojena Standardna minimalna pravila UN-a za provođenje maloljetničkog pravosuđa, poznatija kao Pekinška pravila.⁴¹ Pekinška pravila kao svoj cilj navode naglašavanje dobrobiti maloljetnika i osiguravanje da svako postupanje prema maloljetniku bude razmjerno okolnostima, u odnosu na počinitelja i u odnosu na kazneno djelo.⁴² Među ostalim, Pekinška pravila osobito nalažu poštivanje temeljnih procesnih prava maloljetnika – presumpciju nedužnosti, pravo na branitelja te pravo na nazočnost roditelja ili skrbnika u postupku, a uz to i poštivanje temeljnih načela – pravičnog i nepristranog postupka te obvezu vođenja postupka u interesu maloljetnika i u atmosferi razumijevanja.⁴³ Dodatno ranije spomenutom, već su Pekinška pravila prepoznala krajnost sredstva institucionalnih mjera te obvezu da takva mjera traje najkraće moguće.⁴⁴ Uz to, već tada je prepoznata potreba da se maloljetnike smjesti odvojeno od odraslih osoba, kao i obveza da se osigura mogućnost pristupa roditelja maloljetnicima smještenima u institucije te da se osigura da maloljetnik iz takve institucije ne izađe u zaostatku s obrazovanjem.⁴⁵ Vrlo je bitno napomenuti i kako Pekinška pravila podrazumijevaju i primjenu Standardnih minimalnih pravila UN-a za postupanje sa zatvorenicima, poznatijima kao Mandelina pravila,⁴⁶ kako prema maloljetnim počiniteljima već

⁴¹ *United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules)*, A/RES/40/33, usvojena na Općoj skupštini UN-a, 10. prosinca 1985., (dalje u tekstu: Pekinška pravila); sadržaj na engleskom jeziku: <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/477/40/pdf/nr047740.pdf>, 19. rujna 2024.

⁴² Horvat, L., Postupovna jamstva za djecu koja su osumnjičena ili optužena u kaznenim postupcima sukladno Direktivi EU/2016/800, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 25, broj 2/2018, str. 577.

⁴³ Horvat, *loc. cit.*

⁴⁴ Horvat, *op. cit.* (bilj. 42), str. 578.

⁴⁵ Pekinška pravila, *op. cit.* (bilj. 41), dio peti., točka 26.3 – 26.6

⁴⁶ Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda za postupanje sa zatvorenicima, rezolucije broj 663 C (XXIV) i 2076 (LXII), usvojena na Prvom kongresu UN-a za sprječavanje kriminaliteta i postupanje sa zatvorenicima, 30. kolovoza 1955., (dalje u tekstu: Mandelina pravila); sadržaj na hrvatskom jeziku:

smještenima u institucije, tako i prema onima smještenima u pritvore, a koji čekaju suđenje.⁴⁷ Mandelinim pravilima propisana su načela postupanja prema zatvorenicima, a koja u širem smislu podrazumijevaju obvezu poštivanja dostojanstva zatvorenika te zabranu mučenja i drugog okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja prema zatvorenicima.⁴⁸ Kako je ranije rečeno, načela utvrđena Mandelinim pravilima adekvatno se primjenjuju i u postupanju prema maloljetnicima lišenima slobode u kaznenim postupcima.

Uz Pekinška pravila, materijom maloljetničke delinkvencije bave se i Vodeća načela za prevenciju maloljetničke delinkvencije, poznatije kao Rijadske smjernice, koja je Opća skupština UN-a usvojila 1990.⁴⁹ Rijadske smjernice naglasak stavljaju na prevenciju kriminaliteta u društvu upravo kroz prevenciju maloljetničke delinkvencije, a sve kroz uključivanje maloljetnika u korisne aktivnosti, te se propisuje kako bi mladi trebali imati aktivnu ulogu u zajednici, a ne bi trebali biti gledani kao obični objekti kontrole.⁵⁰

Iste godine Opća skupština UN-a usvojila je i tzv. Havanska pravila, odnosno Pravila o zaštiti maloljetnika lišenih slobode,⁵¹ a koja predstavljaju izrazito važan izvor prava u kontekstu istražnog zatvora prema maloljetnicima. Naime, osim što je propisano kako bi zatvaranje maloljetnika trebalo biti krajnja opcija, čija je duljina određena od strane sudbenog tijela, ne zanemarujući i mogućnost ranijeg otpusta,⁵² propisano je i da bi maloljetnici lišeni slobode trebali biti smješteni u uvjetima i okolnostima koja osiguravaju poštivanje dostojanstva i ljudskih prava maloljetnika te bi trebali biti osigurani programi i aktivnosti koji su korisni za njihovo zdravlje, samopoštovanje, potiču osjećaj odgovornosti i omogućuju razvoj vještina korisnih za društvo.⁵³ U kontekstu ovog rada važno je istaknuti upravo dio koji se odnosi na uhićenje te zadržavanje maloljetnika u pritvoru, odnosno istražnom zatvoru. U takvim situacijama izričito je propisano poštivanje presumpcije nevinosti i tretman sukladno takvom statusu, a predlaže se i da se, kad je to moguće, primijene primjerene alternativne mjere. Osim

<https://www.irmct.org/sites/default/files/documents/Standardna-minimalna-pravila-Ujedinjenih-naroda-za-postupanje-sa-zatvorenicima-Mandela-rules.pdf>, 5. rujna 2024.

⁴⁷ Pekinška pravila, *op. cit.* (bilj. 41), dio peti, točka 27.

⁴⁸ Mandelina pravila, *op. cit.* (bilj. 46), pravilo I., str. 9.

⁴⁹ *United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines)*, [rezolucija 45/112](#), usvojena na Općoj skupštini UN-a, 14. prosinca 1990., (dalje u tekstu: Rijadske smjernice); sadržaj na engleskom jeziku: <https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789210582872c009/read>, 5. rujna 2024.

⁵⁰ *Ibid.*, paragraf I., točka 1. – 3.

⁵¹ *United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty*, [rezolucija 45/113](#), usvojena na Općoj skupštini UN-a, 14. prosinca 1990., (dalje u tekstu: Havanska pravila); sadržaj na engleskom jeziku: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/United_Nations_Rules_for_the_Protection_of_Juveniles_Deprived_of_their_Liberty.pdf, 5. rujna 2024.

⁵² *Ibid.*, dio I., točke 1. – 2., str. 1.

⁵³ *Ibid.*, dio II., točka 12., str. 2.

što bi takva mjera trebala trajati najkraće moguće, oni maloljetnici koji nisu izašli pred sud bi trebali biti odvojeni od osuđenih maloljetnika. Dodatno se ističe:

- pravo na odvjetnika i besplatnu pravnu pomoć, komunikacija s odvjetnikom i privatnost takve komunikacije;
- mogućnost rada i naknade za rad te nastavak obrazovanja ili usavršavanja, što ne bi trebalo biti obvezno niti bi smjelo izazivati produljenje smještaja u ustanovi;
- mogućnost i adekvatna sredstva za slobodno vrijeme i rekreaciju.⁵⁴

U dijelu IV. Havanskih pravila detaljno su razrađena prava maloljetnika i način na koji su organizirane ustanove za oduzimanje slobode maloljetnika. Taksativno su navedene informacije koje bi trebale biti prikupljene glede svakog maloljetnika u svakoj ustanovi za oduzimanje slobode maloljetnika, a za koje je određena povjerljivost:

- informacije o identitetu,
- razlozi zadržavanja,
- trenutak primanja u ustanovu, premještaja i otpuštanja iz ustanove,
- detalji obavijesti roditeljima (skrbnicima) o primanju, premještaju i otpustu iz ustanove,
- detalji o fizičkom i psihičkom stanju i zdravlju maloljetnika, uključujući informacije o zlouporabi droga i alkohola.⁵⁵

A) Pristup informacijama

Prilikom primanja u ustanovu maloljetnici bi trebali biti upoznati s pravilima ustanove te bi trebali u pisanom obliku dobiti informaciju o svojim pravima i obvezama na jeziku koji mogu razumjeti (u slučaju da su nepismeni, informacije će im se prikazati na način na koji mogu razumjeti), zajedno s informacijom o nadležnom tijelu kojem se mogu obratiti radi podnošenja prigovora te o agencijama i organizacijama koje pružaju pravnu pomoć.⁵⁶

B) Prilagođeni tretman

Kako bi maloljetnici bili podvrgnuti adekvatnom tretmanu i programu te smješteni u odgovarajuće uvjete, trebao bi se sa svakim od njih provesti razgovor o kojem se sastavlja izvješće, a u slučaju nekih posebnih zahtjeva postupanja prema maloljetniku sastavlja se i individualni plan tretmana. Uvjeti u kojima su smješteni

⁵⁴ *Ibid.*, dio III., str. 2.

⁵⁵ *Ibid.*, dio IV., toč. 19., toč. 21., str. 3.

⁵⁶ *Ibid.*, dio IV., toč. 24., str. 3.

maloljetnici moraju uzimati u obzir njihove potrebe te posebne zahtjeve, ovisno o njihovoj dobi, osobnosti, spolu, psihičkom i fizičkom zdravstvenom stanju i vrsti kaznenog djela, a sve kako bi se umanjio rizik negativnog utjecaja i rizičnih situacija te kako bi pristup svakom od njih bio što primjereniji potrebama svakom od njih. Ponovno se naglašava i potreba da maloljetnici budu razdvojeni od odraslih, osim ako bi bilo korisno za njih da budu smješteni s odraslom osobom, ali tada ta osoba mora biti pomno odabrana.⁵⁷

C) Smještaj i rekreacija

Organizacija smještaja treba zadovoljavati sve zahtjeve za osiguravanje zdravlja i ljudskog dostojanstva, a također bi trebao biti usklađen s rehabilitativnom svrhom i potrebama maloljetnika na privatnost, druženja s vršnjacima te sudjelovanje u sportskim i ostalim aktivnostima u sklopu slobodnog vremena. To podrazumijeva i dovoljno vremena za rekreaciju na otvorenom te osiguravanje potrebne opreme za vježbanje, ali i ostale aktivnosti.⁵⁸

D) Obrazovanje i rad

Budući da svaki maloljetnik školske dobi ima pravo na adekvatno obrazovanje, to mu valja biti omogućeno i tijekom razdoblja oduzimanja slobode, po mogućnosti izvan smještaja u kojem mu je oduzeta sloboda, odnosno u školama, a svakako uz kvalificirane nastavnike, kako bi nakon izlaska iz ustanove mogli neometano nastaviti svoje školovanje. Kao prepreka ne bi se smjela pojaviti činjenica da je neko dijete stranac ili pripadnik neke specifične kulture ili etničke pozadine. Isto tako, djeca koja su nepismena ili imaju poteškoće u učenju imaju pravo na prilagođen obrazovni program. Nadalje, maloljetnici koji su prešli dob za obvezno školovanje imaju pravo i na nastavak školovanja, a stečene diplome i certifikati u tom razdoblju nikako ne bi smjeli odavati činjenicu da je maloljetnik bio smješten u takvu ustanovu. Maloljetnici imaju pravo i na osposobljavanje te rad uz naknadu, pri čemu, jasno, takav rad ne smije biti prisilan.⁵⁹

E) Zdravstvena skrb, ograničenje upotrebe sile i disciplinski postupak

Maloljetnici imaju pravo na preventivnu i kurativnu zdravstvenu skrb, kao i psihološku pomoć te pristup lijekovima. Poseban oprez usmjerit će se na otkrivanje i liječenje ovisnosti i zlouporabe supstanci, a za što bi ustanove trebale

⁵⁷ *Ibid.*, dio IV., toč. 27. – 29., str. 3.

⁵⁸ *Ibid.*, dio IV., toč. 32., str. 4., toč. 47., str. 6.

⁵⁹ *Ibid.*, dio IV., toč. 38. – 46., str. 5.

imati posebne programe za prevenciju i rehabilitaciju, vođenu medicinskim stručnjacima, te prilagođene dobi, spolu i ostalim karakteristikama maloljetnika pojedinačno. Zabranjena je upotreba sile i instrumenata za zadržavanje, osim u specifičnim situacijama kad niti jedna druga mjera i metoda ne rezultira uspjehom u postizanju svrhe, uz napomenu da takav tretman ne smije izazvati narušavanje dostojanstva i degradaciju te bi se trebala primjenjivati u najkraćem mogućem trajanju. Takav tretman moguć je samo u situacijama strogo propisanim propisima. Bilo kakve disciplinske mjere ne smiju se sastojati od okrutnog, nehumanog i degradirajućeg postupanja te je nedopušteno tjelesno kažnjavanje, zatvaranje u mračne ćelije i samice ili bilo kakvo kažnjavanje koje bi ugrozilo psihičko ili fizičko zdravlje maloljetnika, a nedopuštena je i uskrata ostvarivanja odnosa s obitelji.⁶⁰

F) Ostvarivanje kontakta sa širom zajednicom

U svrhu olakšavanja povratka u društvo, a u okviru prava na pravično i humano postupanje, maloljetnici imaju pravo komunicirati s „vanjskim svijetom“, odnosno svojim obiteljima, prijateljima, posjećivati obitelj, a u nekim situacijama može se dopustiti i udaljšavanje iz ustanove u svrhu edukacije, rada ili nekih drugih razloga. Maloljetnici imaju pravo na redovite posjete, uglavnom jednom tjedno, ali ne manje od jednom mjesečno, a uz to, jasno, i na pisanu te usmenu komunikaciju putem telefona barem dva puta tjedno.⁶¹

G) Osoblje

Kvalificirano osoblje poput nastavnika, savjetnika, socijalnih radnika, psihijataru i psihologa trebalo bi biti stalno zaposleno u ustanovi, što, dakako, ne bi trebalo isključivati i povremen rad ili volontiranje kad se na taj način mogu ostvariti željeni ciljevi. Osim toga, osoblje bi trebalo biti osposobljeno za rad s djecom, točnije u području dječje psihologije, dobrobiti djece i međunarodnih standarda i načela ljudskih prava i prava djece.⁶²

Važan izvor čine i tzv. Tokijska pravila koja se bave alternativama institucionalnim mjerama.⁶³

Pod alternativnim mjerama Tokijska pravila obuhvaćaju i one mjere koje se izriču prije suđenja

⁶⁰ *Ibid.*, dio IV., toč. 49. – 55., str. 6., toč. 63. – 65., str. 7., toč. 67., str. 8.

⁶¹ *Ibid.*, dio IV., toč. 59. – 62., str. 7.

⁶² *Ibid.*, dio IV., toč. 81., str. 9., toč. 85., str. 10.

⁶³ *United Nations Standard Minimum Rules for Non-Custodial Measures (The Tokyo Rules)*, rezolucija 45/110, usvojena na Općoj skuptšini UN-a, 14. prosinca 1990., (dalje u tekstu: Tokijska pravila); sadržaj na engleskom jeziku: <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/564/99/img/nr056499.pdf>, 10. rujna 2024.

i one koje se izriču nakon suđenja, kao sankcija, a koje će se procijeniti i izreći u skladu s naravi i težinom počinjenog kaznenog djela, osobnošću i prilikama počinitelja te sa zaštitom društvene zajednice na umu, a sve kako bi se izbjeglo nepotrebno zatvaranje.⁶⁴ Glede izricanja takvih mjera u fazi prije suđenja, Tokijska pravila propisuju kako bi tužiteljstvo trebalo ohrabrivati da oslobodi maloljetnika prema kojem nije nužno voditi postupak,⁶⁵ dok bi pritvaranje maloljetnika u toj fazi trebalo biti primijenjeno jedino ako nema druge mjere kojom se može postići isti učinak, dakle kao krajnju mjeru, stoga bi se alternativne mjere trebale primijeniti što je prije moguće.⁶⁶

4.2. Vijeće Europe

Ključnu ulogu u razvoju maloljetničkog kaznenog prava odigrao je i Odbor ministara Vijeća Europe (dalje u tekstu: Odbor ministara), najprije 2008., usvojivši Europska pravila za maloljetne prijestupnike osuđene na sankcije ili mjere.⁶⁷ Iako se radi o neobvezujućim preporukama, Europska pravila predstavljaju svojevrsnu vodilju državama članicama o načinu organiziranja sustava oduzimanja slobode maloljetnicima osuđenima na sankcije ili mjere, s ciljem zaštite prava i sigurnosti maloljetnika te njihova fizičkog i psihičkog zdravlja i cjelokupnog stanja, a u skladu s međunarodnim propisima.⁶⁸ Europska pravila obrađuju pojedine aspekte smještaja maloljetnika kojima je oduzeta sloboda, stoga detaljno reguliraju svrhu, način, trajanje i pretpostavke oduzimanja slobode, uvjete smještaja, higijenu, odijevanje, prehranu, zdravlje, aktivnosti, kontakt s vanjskim svijetom, primjenu sile i zadržavanje, discipliniranje, itd. U Europskim pravilima ponovno je vidljiva tendencija isticanja krajnosti mjere oduzimanja slobode maloljetnicima te preporuke izbjegavanja pritvaranja prije suđenja,⁶⁹ a, kao i u ranijim izvorima, ističe se i potreba poštivanja načela proporcionalnosti i individualizacije mjere,⁷⁰ određivanje mjere u najkraćem mogućem trajanju,⁷¹ prioritet mjera edukativnog karaktera i restorativne uloge,⁷² obraćanje pozornosti na potrebe maloljetnika u okviru obrazovanja i aktivnosti⁷³ i, na koncu, sastavljanje individualiziranog plana temeljem

⁶⁴ *Ibid.*, dio 2., toč. 2.3, str. 197.

⁶⁵ *Ibid.*, dio 5., toč. 5.1, str. 197.

⁶⁶ *Ibid.*, dio 6., toč. 6.1, 6.2, str. 197.

⁶⁷ *European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures*, preporuka [CM/Rec\(2008\)11](#), usvojena 5. studenoga 2008., (dalje u tekstu: Europska pravila); sadržaj na engleskom jeziku: <https://rm.coe.int/09000016805d2716>, 12. rujna 2024.

⁶⁸ *Ibid.*, uvod

⁶⁹ *Ibid.*, odjeljak A., toč. 10.

⁷⁰ *Ibid.*, odjeljak A., toč. 5.

⁷¹ *Ibid.*, odjeljak A., toč. 3.

⁷² *Ibid.*, odjeljak C., toč. 23.2.

⁷³ *Ibid.*, odjeljak C., toč. 28.

kojeg će maloljetnik za vrijeme izvršavanja mjere oduzimanja slobode napredovati i razvijati se na takav način da to olakša povratak u društvo.⁷⁴

Osim Europskih pravila, Odbor ministara je 2010. usvojio i Smjernice o pravosuđu prilagođenom djeci,⁷⁵ sa svrhom „pomoći državama članicama u uspostavi pravosudnih sustava koji odgovaraju na konkretne potrebe djece“.⁷⁶

4.3. Europska unija

Niti Europska unija nije propustila regulirati ovu materiju, stoga je 2016. godine usvojena Direktiva EU/2016/800 (dalje u tekstu: Direktiva) s kojom je Republika Hrvatska trebala uskladiti svoje zakonodavstvo do 11. lipnja 2019.⁷⁷ Svrha Direktive je osigurati određena postupovna jamstva djeci koja su osumnjičenici ili optuženici u kaznenom postupku, temeljem kojih bi ostvarili svoje pravo na pravično suđenje, a sve s ciljem društvene integracije i sprječavanja recidivizma.⁷⁸ Pod postupovnim jamstvima Direktiva podrazumijeva audiovizualno snimanje ispitivanja, alternativne mjere umjesto pritvora, pravo na pravovremeno i pozorno rješavanje predmeta, pravo na zaštitu privatnosti, pravo djeteta na pratnju nositelja roditeljske odgovornosti tijekom postupka, pravo djece osobno nazočiti i sudjelovati na svom suđenju te pravo na pravnu pomoć.⁷⁹ Osim toga navode se i sljedeća prava:

- a) pravo na informacije – odmah, u najranijoj mogućoj fazi postupka ili nakon lišavanja slobode, ovisno o vrste informacije, i to u pisanom, usmenom ili oba oblika;⁸⁰
- b) pravo na informiranje nositelja roditeljske odgovornosti (roditelju ili drugoj odgovarajućoj osobi koju je imenovalo dijete i prihvatilo nadležno tijelo) – u najkraćem mogućem roku;⁸¹
- c) pomoć odvjetnika sa svrhom osiguravanja djelotvornog korištenja prava na obranu – podrazumijeva pravo na povjerljivi privatni sastanak i komunikaciju s

⁷⁴ *Ibid.*, odjeljak E., toč. 79.,1. – 79.2.

⁷⁵ Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci (englesko izdanje: *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice*), Izdavaštvo Vijeća Europe, ISBN 978-92-871-7584-7, ožujak 2014. (dalje u tekstu: Smjernice)

⁷⁶ *Ibid.*, toč. 4., str. 36.

⁷⁷ Direktiva (EU) 2016/800 Europskog parlamenta i Vijeća o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičenici ili optuženici u kaznenim postupcima (Službeni list Europske unije, L 132/1; dalje u tekstu: Direktiva) usvojena 11. svibnja 2016.; sadržaj: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/ALL/?uri=CELEX%3A32016L0800>, 21. rujna 2024.

⁷⁸ *Ibid.*, uvod, toč. 1.

⁷⁹ *Ibid.*, čl. 9., 11., 13., 14., 15., 16., 18.,

⁸⁰ *Ibid.*, čl. 4.

⁸¹ *Ibid.*, čl. 5.

odvjetnikom, uključujući prije i tijekom ispitivanja te pravo na prisustvovanje odvjetnika istražnim radnjama te radnjama prikupljanja dokaza,⁸²

- d) pravo na pojedinačnu ocjenu – u najranijoj odgovarajućoj fazi postupka, a podrazumijeva uzimanje u obzir posebnih potreba djece, odnosno njihove zrelosti, osobnosti, gospodarsku, obiteljsku pozadinu te pojedinačnu ranjivost;⁸³
- e) pravo na liječnički pregled – radi procjene općeg psihičkog i fizičkog zdravlja, a što je nužno za utvrđivanje sposobnosti maloljetnika da sudjeluje u radnjama i postupku;⁸⁴
- f) ograničavanje lišenja slobode – na najkraće moguće vrijeme, uzimajući u obzir dob, situaciju djeteta i okolnosti predmeta, a što se osobito odnosi na pritvor, pri čemu se odluka o pritvoru mora temeljiti na obrazloženoj odluci te se povremeno sudski preispituje u adekvatnim vremenskim razmacima⁸⁵ te
- g) posebno postupanje u slučaju lišenja slobode – odvajanje od odraslih osoba, osim ako je to protivno najboljem interesu djeteta te ako se radi o nekim iznimnim okolnostima, te prilagodba smještaja fizičkom i psihičkom razvoju djeteta, uzimajući u obzir i postojanje eventualnih poremećaja u ponašanju ili zdravstvenom stanju.⁸⁶

U kontekstu osiguravanja države članice djetetu prava na pravnu pomoć, važno je istaknuti da Direktiva ne sadrži odredbu o odricanju od prava na branitelja. To je objašnjeno činjenicom da je djeci, kao ranjivoj skupini, vrlo važno osigurati pomoć odvjetnika od početka postupka i za vrijeme ispitivanja te da djeca nisu svjesna posljedica odricanja od svojih prava, do čega u praksi često dolazi u slučajevima kada im se obećavaju povlastice ili smanjenje negativnih posljedica, stoga bi omogućavanje takvog odricanja za djecu predstavljalo velik rizik jer djeca tako ne bi mogla pratiti i razumjeti kazneni postupak.⁸⁷

5. ULOGA EUROPSKOG ODBORA ZA SPRJEČAVANJE MUČENJA I NELJUDSKOG ILI PONIŽAVAJUĆEG POSTUPANJA ILI KAŽNJAVANJA

⁸² *Ibid.*, čl. 6.

⁸³ *Ibid.*, čl. 7.

⁸⁴ *Ibid.*, čl. 8.

⁸⁵ *Ibid.*, čl. 10.

⁸⁶ *Ibid.*, čl. 12.

⁸⁷ Horvat, *op. cit.* (bilj. 30.), str. 595. – 596.

Bitnu ulogu u poboljšanju uvjeta smještaja i tretmana zatvorenika obnaša Europski odbor za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (dalje u tekstu: CPT), osnovan Europskom konvencijom za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja.⁸⁸ Naime, CPT obavlja periodične (obično jednom u četiri godine) i *ad hoc* posjete mjestima na kojima borave osobe lišene slobode, s ciljem nadziranja načina na koji se postupa s tim osobama. O posjetu CPT sastavlja izvješće koje sadrži preporuke, primjedbe i zahtjeve za informacijama koje se podnosi državi u kojoj je obavljen posjet, no u slučaju da država odbije postupiti sukladno preporukama, CPT može dati i izjavu za javnost. Osim toga, CPT jednom godišnje sastavlja opće izvješće o provedenim aktivnostima.⁸⁹ CPT je prvi periodični posjet Republici Hrvatskoj održao 1998. te od tada još i 2003., 2007., 2012., 2017. te 2022., dok je jedan *ad hoc* posjet obavio 2020.⁹⁰

CPT, dakle, ima značajnu ulogu i u konstantnom osiguravanju napretka u pitanjima uvjeta i postupanja prema maloljetnicima kojima je oduzeta sloboda. Posebice je važno izdvojiti Opće izvješće CPT iz 1998. godine koje obrađuje pitanje maloljetnika kojima je oduzeta sloboda.⁹¹ Naime, CPT je u tom dokumentu usvojio garancije protiv zlostavljanja maloljetnika, a iste je upotpunio i u Općem izvješću iz 2015.⁹² Ponovno se može naići na već poznatu odredbu koja nalaže da bi se lišavanju slobode maloljetnika trebalo pribjeći samo u krajnjem slučaju i u najkraćem mogućem vremenu.⁹³ Iako je utvrđeno kako se maloljetnici načelno rijetko podvrgavaju zlostavljanju,⁹⁴ ipak nije rijetka pojava da osoblje povremeno udari maloljetnika koji se loše ponaša („pedagoški šamar“) pa glede toga CPT navodi kako je ipak potrebno izbjegavati sve oblike fizičkog kažnjavanja.⁹⁵ Nadalje, navodi se i da bi politika sprječavanja zlostavljanja trebala podrazumijevati poštivanje pravila da se maloljetnici smještaju odvojeno od odraslih, glede čega su tijekom posjeta CPT-a utvrđeni propusti, kao što je smještaj odraslih zatvorenika s maloljetnicima, „s namjerom da održavaju red u tim ćelijama“, kao i smještaj

⁸⁸ Članak 1. Europske Konvencije o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, (Narodne novine – Međunarodni ugovori, 14/97; dalje u tekstu: Konvencija), usvojena 26. studenoga 1987.

⁸⁹ <https://rm.coe.int/16806dbbf8>, 18. rujna 2024.

⁹⁰ <https://www.coe.int/en/web/cpt/Croatia>, 18. rujna 2024.

⁹¹ *9th General Report on the CPT's activities*, CPT/Inf (99) 12, izdano 1999.; sadržaj na engleskom jeziku: <https://rm.coe.int/1680696a73>, 18. rujna 2024.

⁹² *24th General Report of the CPT*, CPT/Inf (2015) 1, izdano 2015.; sadržaj na engleskom jeziku: <https://rm.coe.int/1680696a9c>, 19. rujna 2024.

⁹³ Točka 21. Izvoda iz 9. Općeg izvješća, CPT/Inf(99)12-part, objavljen 1999., sadržaj: <https://rm.coe.int/16806ee54a>, 19. rujna 2024. (dalje u tekstu: Izvod 1999.)

⁹⁴ *Ibid.*, toč. 22.

⁹⁵ *Ibid.*, toč. 24.

maloljetnih psihijatrijskih pacijenata s odraslim kroničnim bolesnicima, a što je označeno kao dopuštenim iznimno, odnosno uz napomenu da smještaj maloljetnika s odraslim osobama s kojima nisu rodbinski povezani rezultira mogućnost dominacije i zlorabe.⁹⁶ Kao rješenje za osiguravanje izvjesnog stupnja normalnosti i poboljšanje zatvorske etike CPT predlaže zapošljavanje osoblja oba spola, što je osobito bitno kod obavljanja osjetljivih radnji vezanih uz spol, primjerice osobni pretres, dok ujedno preporuča i da osoblje uopće ne nosi palice, a ako ih i nosi, one ne bi trebale biti očite.⁹⁷ Nadalje, CPT navodi kako bi ustanove u kojima su smješteni optuženi maloljetnici trebaju biti posebno prilagođene s obzirom na njihovu dob i potrebe,⁹⁸ što podrazumijeva dovoljnu prostranost, osvjetljenost i prozračnost, prikladnu namještenost, lijepu uređenost te im treba biti dopušteno da sa sobom imaju i neke osobne stvari.⁹⁹ Ono što je kroz svoje posjete određenim takvim ustanovama CPT zamijetio jest zanemarivanje osobne higijene ženskih maloljetnih pritvorenica, a takav propust da im kupaone i predmeti osobne higijene (primjerice higijenski ulošci) budu dostupni može se označiti ponižavajućim postupanjem.¹⁰⁰ Budući da su maloljetnici još djeca u razvoju, nedostatak aktivnosti za njih predstavlja veliku opasnost za njihov razvoj, stoga je jasno da je nužno osigurati program naobrazbe, sporta, rekreacije i tjelesnog obrazovanja, a osobito valja istaknuti da se djevojčice lišene slobode u tom kontekstu ne smiju stavljati u neravnopravan položaj u odnosu na dječake lišene slobode. Naime, CPT je utvrdio kako su za djevojčice nerijetko predviđene stereotipne aktivnosti poput šivanja i ručnog rada, dok su dječacima ponuđene aktivnosti profesionalnijeg karaktera, što predstavlja povredu ranije obrađenih Pekinških pravila.^{101,102} Osoblje koje radi u takvim ustanovama trebalo bi biti adekvatno osposobljeno i motivirano za rad s mladima, a s obzirom na to da mnogi maloljetnici iskazuju problematično ponašanje upravo zbog manjka socijalnog kontakta, kontakt s vanjskim svijetom ne bi trebao biti ograničen bez iznimno opravdanog razloga, a ograničenje naročito ne bi trebalo predstavljati disciplinsku mjeru.¹⁰³ Dodatno, glede disciplinskih mjera, CPT je iskazao svoju zabrinutost oko smještaja maloljetnika u zatvorske samice ili slične prostore i uvjete, što nepovoljno utječe na njihov tjelesni i psihički razvoj, stoga bi bilo kakva takva mjera trebala biti iznimna te kratkotrajna, a svakako ne bi trebala isključivati kontakt s ljudima te pristup

⁹⁶ *Ibid.*, toč. 25.

⁹⁷ *Ibid.*, toč. 26. – 27.

⁹⁸ *Ibid.*, toč. 28.

⁹⁹ *Ibid.*, toč. 29.

¹⁰⁰ *Ibid.*, toč. 30.

¹⁰¹ *Ibid.*, toč. 31.

¹⁰² Pekinška pravila, *op. cit.* (bilj. 41), dio peti, točka 26.4.

¹⁰³ Izvod 1999., *op. cit.* (bilj. 93), točka 33., točka 34.

materijalu za čitanje i svakodnevni boravak na otvorenom u odgovarajućem trajanju, barem sat vremena.¹⁰⁴

Kao što je već navedeno, kriteriji uspostavljeni 1998. godine upotpunjeni su 2015. te je tada utvrđeno da mnogi od ranije utvrđenih standarda nisu još uvijek zadovoljeni. Primjerice, utvrđeno je da je još uvijek prisutna visoka razina nasilnog ponašanja i zlostavljanja prema maloljetnicima od strane policijskih službenika (udarci nogom, šamaranje, udaranje palicama, itd.), predugo trajanje smještaja u policijski pritvor te da su maloljetnici u policijskim stanicama smješteni s odraslima.¹⁰⁵ Napredak je uočen u smislu razdvajanja maloljetnika od odraslih počinitelja u pritvorima i zatvorima, no i dalje to nisu posebni pritvorski centri projektirani za maloljetnike i prilagođeni njihovim potrebama, za čije se osnivanje CPT osobito zalaže, a jedinice u koje jesu smješteni nerijetko su obilježene lošim materijalnim uvjetima, nedostatkom aktivnosti, kao i nedostatkom osoblja osposobljenog za rad s djecom.¹⁰⁶ Osim razdvajanja maloljetnika od odraslih počinitelja, CPT ističe da je maloljetnike potrebno razdvojiti i međusobno, prema dobnoj skupini, spolu, ali i pritvorene maloljetnike od onih koji su lišeni slobode u okviru izvršavanja sankcije za počinjeno kazneno djelo.¹⁰⁷ Doduše, prepoznata je i svojevrsna elastičnost ove odredbe. Naime, u praksi su slučajevi maloljetničkog kriminaliteta ipak još uvijek vrlo niski u odnosu na ukupni kriminalitet pa je tako 2021. godine prema podacima Policijske uprave zagrebačke udio kaznenih djela počinjenih od strane maloljetnih osoba u ukupno počinjenim kaznenim djelima iznosio svega 2,8%,¹⁰⁸ dok je udio prijavljenih maloljetnih osoba u odnosu na prijavljene punoljetne osobe za sva kaznena djela u Republici Hrvatskoj 2022. godine iznosio svega 2,2%.¹⁰⁹ Dodatno, dostupni podaci ukazuju na relativno mal broj maloljetnika u istražnim zatvorima pa je tako taj broj iznosio 57 u 2013. godini, 49 maloljetnika u 2014. godini, 30 u 2015. godini, 33 u 2016. te 45 djece u 2017. godini.¹¹⁰ Upravo iz tog razloga, odredba o odvajanju maloljetnika od punoljetnih počinitelja prilagodljiva je situaciji, što prepoznaje i CPT u onim iznimnim situacijama kad se u ustanovi u datom trenutku

¹⁰⁴ *Ibid.*, toč. 35.

¹⁰⁵ Točka 97. – 99. Izvoda iz 24. Općeg izvješća, *CPT/Inf(2015)1-part*, objavljen 2015.; sadržaj: <https://rm.coe.int/16808ef30c>, 19. rujna 2024. (dalje u tekstu: Izvod 2015.)

¹⁰⁶ *Ibid.*, toč. 101.

¹⁰⁷ *Ibid.*, toč. 103.

¹⁰⁸ Izvješće o stanju i kretanju sigurnosnih pokazatelja u radu Policijske uprave zagrebačke u 2021. godini, str. 13., https://zagrebacka-policija.gov.hr/UserDocsImages/PU_ZG/slike/PUZ/2022/Travanj/Izvje%C5%A1%C4%87e%202021/PU%20ZAGREBA%C4%8CKA%20-%20IZVJE%C5%A0%C4%86E%20-%202021..pdf, 20. rujna 2024.

¹⁰⁹ Statističke informacije 2023., Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb, 2023., str. 47.; <https://podaci.dzs.hr/media/t4jbehpz/stat-info-2023.pdf>, 21. rujna 2024.

¹¹⁰ Pleić, M., Radić, I., *op. cit.* (bilj. 16.), str. 524.; sadržaj na engleskom jeziku: <https://hrcak.srce.hr/ojs/index.php/eclie/article/view/9016/5103>, 23. rujna 2024. – podaci pribavljeni iz Uprave za zatvorski sustav i probaciju (v. bilj. 14. izvora)

može naći smješten samo jedan maloljetnik ili više njih koji ne mogu biti smješteni zajedno, te se tada smatra opravdanim izbjegavanje smještaja maloljetnika samog, a ujedno se ističe i kako zasebni smještaj ne mora nužno isključivati neke aktivnosti u kojima se maloljetnici mogu susresti s punoljetnicima, pod uvjetima i nadzorom osoblja.¹¹¹ U slučaju takve potrebe smještaja maloljetnika s odraslim osobama, trebalo bi razgovarati s maloljetnicima, objasniti im razloge kojima se opravdava taj smještaj te im dati mogućnost da navedu osobu s kojim bi željeli biti smješteni, pri čemu bi trebalo izbjegavati smještaj u velikim spavaonicama jer bi to moglo rezultirati izloženosti nasilju i iskorištavanju.¹¹² CPT ponovno dodatno ističe negativan utjecaj nedostatka aktivnosti u razvoju maloljetnika, stoga navodi kako bi tjelesna aktivnost u trajanju od barem dva sata dnevno trebala biti dio programa, a barem jedan sat dnevno, po mogućnosti i više, trebali bi provoditi na otvorenom, a isto tako je i potrebno osigurati mogućnost obrazovanja i stručnog osposobljavanja za koje maloljetnici trebaju dobiti istu vrstu diplome kao i maloljetnici koji pohađaju redovnu nastavu, pri čemu se potiče pohađanje nastave u vanjskoj zajednici.¹¹³ Upotpunjeni su i stavovi u svezi s osobljem koje radi s maloljetnicima lišenima slobode, stoga je dodatno ukazano na činjenicu da se u takvim slučajevima nerijetko radi o maloljetnicima koji su pretrpjeli nasilje, bilo tjelesno, seksualno ili psihičko, stoga bi brigu o maloljetnicima trebao voditi stručan kadar u smislu odgajatelja, psihologa i socijalnih radnika sposobnih motivirati ih i voditi, a CPT je također kroz svoje posjete uočio da u nekim pritvorskim centrima osoblje ne nosi uniforme, koju praksu i potiče.¹¹⁴ Elastičnost regulacije CPT ističe i glede tumačenja pojma obitelji, u smislu kontakta s vanjskim svijetom, stoga smatra da bi se maloljetniku trebalo dopustiti ostvarivanje kontakta s osobama s kojima maloljetnik ima odnos kao s članovima obitelji, „čak i ako veza nije formalizirana“, a podsjeća i na pravo na redovit pristup telefonu i mogućnost na pisanu komunikaciju.¹¹⁵ Konačno, ponovno je istaknuto kako bi trebalo izbjegavati izolacije maloljetnike, a u slučaju izricanja takve mjere, bitno je da ona ne traje dulje od tri dana te da maloljetnika jednom dnevno pregleda član zdravstvenog tima, dok smještaj uznemirenog ili nasilnog maloljetnika u zaseban prostor ne bi trebao trajati dulje od nekoliko sati.¹¹⁶

Nakon svog posjeta provedenog od 19. do 27. rujna 2012. CPT je u svom Izvješću Vladi Republike Hrvatske (dalje u tekstu: Vlada) iznio kritike i preporuke koje se odnose na tretman

¹¹¹ Izvod 2015., *op. cit.* (bilj. 105), toč. 102.

¹¹² *Ibid.*, toč. 104.

¹¹³ *Ibid.*, toč. 107. – 110.

¹¹⁴ *Ibid.*, toč. 119.

¹¹⁵ *Ibid.*, toč. 122. – 124.

¹¹⁶ *Ibid.*, toč. 128. – 129.

maloljetnika.¹¹⁷ Naime, utvrđeno je kako su maloljetnici, iako načelno adekvatno tretirani, ipak katkad podvrgnuti verbalnom nasilju te prijetnjama nasiljem od strane policajaca, pri čemu je CPT dao uputu da bi svi oblici takvog neadekvatnog tretmana trebali biti zabranjeni, odnosno kažnjeni u slučaju postupanja protivno takvoj zabrani.¹¹⁸ Nadalje, maloljetnik smješten u Zatvoru u Zagrebu (Remetinec) tada je prigovorio na postupanje jednog čuvara koji ga je gurnuo na pod i nekoliko puta rukom udario po leđima, a prilikom čega je maloljetnik zadobio ozljede, stoga je CPT preporučio da se osoblju zatvora uputi ozbiljna poruka da takvo ponašanje nije dopušteno te će biti adekvatno kažnjeno.¹¹⁹ Dodatno, u trenutku posjeta u istražnom zatvoru u Zatvoru u Zagrebu bila su smještena tri maloljetnika te je utvrđeno kako im na raspolaganju nisu bile nikakve značajnije aktivnosti te su 22 sata proveli zaključani u ćeliji, što je CPT označio nedopustivim te ponovio kako je nedostatak smislenih aktivnosti za maloljetnike osobito opasan te im treba biti ponuđen program aktivnosti koji se sastoji od obrazovnog, sportskog i rekreacijskog sadržaja.¹²⁰ U svome odgovoru Vlada je navela kako je, glede slučaja prigovora maloljetnika na primjenu sile od strane službenika u Zatvoru u Zagrebu, „maloljetnik svojim ponašanjem htio skrenuti pozornost na sebe kako bi ishodio puštanje na slobodu“, zbog čega nije bilo moguće utvrditi prekoračenje ovlasti službenika.¹²¹ Međutim, Vlada je prihvatila preporuku CPT-a da se maloljetnicima privremeno smještenima u zatvorima osigura adekvatan program aktivnosti, ali i dodaje kako je Ministar pravosuđa 2013. godine donio Odluku¹²² kojom se osnivaju posebne zatvorske jedinice za maloljetnike u zatvorima, a u kojima maloljetnici trebaju biti smješteni odvojeno od punoljetnih osoba, te kako su službenici Zatvora u Zagrebu educirani za rad s maloljetnicima u istražnom zatvoru, budući da su prošli „Program edukacije službenika u Zatvoru o radu s maloljetnim počiniteljima kaznenih djela“, čija je uloga

¹¹⁷ *Report to the Croatian Government on the visit to Croatia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 19 to 27 September 2012, CPT/Inf (2014) 9*, objavljen 2014.; sadržaj na engleskom jeziku:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680695591>, 21. rujna 2024. (dalje u tekstu: Izvješće 2012.)

¹¹⁸ *Ibid.*, toč. 14.

¹¹⁹ *Ibid.*, toč. 32.

¹²⁰ *Ibid.*, toč. 41.

¹²¹ Točka 32. Odgovora Vlade Republike Hrvatske na Izvještaj Europskog odbora za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) o posjetu Hrvatskoj, od 19. do 27. rujna 2012., br. 514-07-01-02-02/4-9, objavljen 5. studenog 2013.; sadržaj:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680695593>, 21. rujna 2024.

¹²² Odluka ministra pravosuđa o osnivanju posebnih zatvorskih jedinica u kojima se izvršava istražni zatvor prema maloljetnicima, klasa: 730-02/13-01/45, urbroj: 514-07-01-02-01/5-13-17, od 22. svibnja 2013.

osnaživanje stručnog pristupa maloljetnicima uz odnošenje s poštovanjem i uvažavanje specifičnih potreba maloljetnika.¹²³

Slijedom navedenog, CPT jasno usmjerava države članice u uređivanje nacionalnog zakonodavstva, odnosno organizaciju pritvorskog, tj. sustava istražnog zatvora, na način da se uspostave posebne jedinice za prihvata maloljetnih okrivljenika u kojima bi maloljetnici prema kojima je izrečena mjera istražnog zatvora tu mjeru izvršavali odvojeno od punoljetnih osoba kojima je izrečena ista mjera, i to ne u posebnim prostorijama, već u zasebnim objektima. Takvi prostori u svakom slučaju izgledom ne bi trebali odavati dojam zatvora i zatvorskih uvjeta. Jasno, u slučaju kad se maloljetnici smještaju u istu ustanovu u koju se smještaju i punoljetni okrivljenici, čak ako je i predviđen poseban prostor ili jedinica za maloljetnike, teško je osigurati da sama zgrada, barem izvana, neće podsjećati na zatvor. U predmetima Općinskog kaznenog suda u Zagrebu u kojima je maloljetnicima određen istražni zatvor, mjera se u pravilu izvršava u poznatom Zatvoru Remetinec. Maloljetnici su smješteni u posebnoj prostoriji, odvojeno od punoljetnih počinitelja, no i dalje je to ista institucija u kojoj su smješteni punoljetni počinitelji te maloljetnici s njima u kontakt mogu doći vrlo lako – na hodnicima, u šetnji ili naprosto pogledom kroz prozor na ćeliju preko puta. Osim toga, sama zgrada remetinečkog zatvora slika je poznata većini javnosti, stoga u tom pogledu niti standard postojanja posebnog centra niti standard izostanka okruženja koje podsjeća na zatvor nisu zadovoljeni.

6. PRAKSA USTAVNOG SUDA REPUBLIKE HRVATSKE

U kontekstu prethodno navedenog neophodno je osvrnuti se na ustavnopravni aspekt istražnog zatvora, odnosno ograničavajućih utjecaja takve mjere na prava zajamčena Ustavom Republike Hrvatske, ponajprije prava na osobnu slobodu.¹²⁴ S obzirom na takvu prirodu mjere, jasno je i da ne izostaje stvaranje prakse Ustavnog suda Republike Hrvatske (dalje: Ustavni sud), iako ne mnogobrojne, nikako zanemarive. Ustavne se tužbe uglavnom odnose na prigovore maloljetnika kojima je izrečena mjera istražnog zatvora da je ista preoštra, odnosno da je prvostupanjski sud u postupanju propustio utvrditi i primijeniti svrsishodnu blažu mjeru, primjerice mjeru opreza, privremenog smještaja ili istražnog zatvora u domu.

¹²³ *Ibid.*, toč. 41.

¹²⁴ Članak 22. Ustava Republike Hrvatske (*Narodne Novine*, 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14; dalje u tekstu: Ustav)

Tako je Ustavni sud Odlukom¹²⁵ usvojio ustavnu tužbu maloljetnog podnositelja kojem je određena mjera istražnog zatvora, a koji je, među ostalim, ukazao na nerazmjernost izrečene mjere u kontekstu ZSM-a,¹²⁶ odnosno da iz odluke o određivanju istražnog zatvora ne proizlazi adekvatna argumentacija kojom se može opravdati primjena takve najstrože mjere u konkretnom slučaju. Podnositelj, dakle, tvrdi da se koluzijska opasnost zbog koje je mjera izrečena mogla izbjeći i određivanjem neke druge, blaže mjere.¹²⁷ Sud je tom Odlukom utvrdio sljedeće:

„(...) u konkretnom slučaju (je) razmotrena mogućnost primjene mjera opreza kao zamjene za istražni zatvor, te su izneseni razlozi za nemogućnost takve zamjene, ali samo do razine utvrđenja da ta primjena nije moguća.“¹²⁸;

„Sve kad bi se eventualno i moglo smatrati da ni istražni zatvor u domu ni privremeni smještaj ne mogu prevenirati koluzionu opasnost s obzirom na moderna sredstva komunikacije - a (razloge za) što su u osobitim okolnostima svakog slučaja dužni iznijeti postupajući sudovi - ostaje daljnja činjenica da u obrazloženjima osporenih rješenja uopće nisu navedeni nikakvi razlozi u pogledu razmjernosti određivanja istražnog zatvora prema težini djela i očekivanoj sankciji (...).“¹²⁹

Konačno, Sud je zaključio sljedeće:

„(...) u kontekstu okolnosti razmatranog slučaja sudovi nisu u dostatnoj mjeri utemeljili prevagu javnog interesa pred jamstvom nepovredivosti podnositeljeve slobode (...) pa je osporenim sudskim odlukama povrijeđeno pravo maloljetnog podnositelja na osobnu slobodu (...), osobito imajući u vidu pripadnost podnositelja ranjivoj skupini, zbog koje su člankom 66. stavkom 1. (ZSM-a) i propisani posebni uvjeti za određivanje istražnog zatvora pripadnicima te skupine, na koje sud pazi po službenoj dužnosti.“¹³⁰

¹²⁵ Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, br. U-III-3977/2022, od 7. srpnja 2022. (dalje u tekstu: Odluka 7. srpnja 2022.)

¹²⁶ Članak 66. stavak 1. ZSM-a

¹²⁷ Odluka 7. srpnja 2022., *op. cit.* (bilj. 125), paragraf III., toč. 3.

¹²⁸ *Ibid.*, paragraf V., toč. 8.4.

¹²⁹ *Ibid.*, paragraf V., toč. 8.5.

¹³⁰ *Ibid.*, paragraf V., toč. 9.

Nadalje, na identičan način Ustavni sud odlučio je Odlukom¹³¹ na prijedlog maloljetnika koji je također prigovorio da niži sudovi nisu ukazali na dostatne razloge određivanja mjere istražnog zatvora umjesto neke blaže mjere te da svoju odluku nisu donijeli u skladu s najboljim interesom djeteta jer da je, između ostalog, tom maloljetniku potrebna terapija koja izostaje boravkom u istražnom zatvoru.¹³² U tom je predmetu Sud utvrdio sljedeće:

„Sudovi su u svojim odlukama naveli da uobičajene mjere opreza podnositelja ne bi mogle spriječiti u eventualnom ponavljanju kaznenog djela, ali se nisu osvrnuli na konkretne blaže mjere koje je podnositelj predložio. Nisu iznijeli razloge za nemogućnost primjene privremenog smještaja ili istražnog zatvora u domu, iako je, primjerice, u odnosu na istražni zatvor u domu istaknut jasan stav i želja roditelja da se maksimalno posvete podnositelju u vidu uzimanja bolovanja i smanjenja rada na potrebni minimum.“¹³³

Zaključno, Sud je utvrdio sljedeće:

„U konkretnom predmetu izostala je analiza najboljeg interesa maloljetnog podnositelja u svjetlu iznesenih okolnosti. Stoga, i u ovom predmetu Ustavni sud ocjenjuje da je, uslijed nedostatka bilo kakvih razloga o nemogućnosti primjene konkretno predloženih blažih mjera, osporenim rješenjima povrijeđeno pravo maloljetnog podnositelja na osobnu slobodu (...).“¹³⁴

Svoju praksu Sud je utvrdio i Odlukom¹³⁵ kojom usvaja ustavnu tužbu podnositelja koji je sudu koji je izrekao mjeru istražnog zatvora prigovorio da nije obrazložio razloge produljenja mjere istražnog zatvora, a uz to i činjenici da je maloljetnik smješten s punoljetnim osobama, što navodi protivnim Direktivi.¹³⁶ Sud je, pritom, utvrdio sljedeće:

„Sve kad bi se eventualno i moglo smatrati da ni istražni zatvor u domu ni privremeni smještaj ne mogu prevenirati iteracijsku opasnost, a (razloge za) što su u osobitim okolnostima svakog slučaja dužni iznijeti postupajući sudovi, ostaje daljnja činjenica da u obrazloženjima rješenja suca istrage ali i osporenog

¹³¹ Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, [br. U-III-4972/2023](#), od 21. prosinca 2023. (dalje u tekstu: Odluka 21. prosinca 2023.)

¹³² *Ibid.*, paragraf III., toč. 8.

¹³³ *Ibid.*, paragraf V., toč. 18.

¹³⁴ *Ibid.*, paragraf V., toč. 19.

¹³⁵ Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, [br. U-III-3288/2023](#), od 11. srpnja 2023. (dalje u tekstu: Odluka 11. srpnja 2023.)

¹³⁶ Direktiva, *op. cit.* (bilj. 77)

drugostupanjskog rješenja uopće nisu navedeni nikakvi razlozi u pogledu razmjernosti određivanja istražnog zatvora podnositelju prema težini djela i očekivanoj sankciji (...).¹³⁷, te:

„(...) u kontekstu okolnosti razmatranog slučaja sudovi nisu u dostatnoj mjeri utemeljili prevagu javnog interesa pred jamstvom nepovredivosti podnositeljeve slobode (...).“¹³⁸

Glede navoda da je maloljetnik protivno mjerodavnim propisima smješten s punoljetnim osobama, iako je nadležni sud svoju takvu odluku o smještaju maloljetnika s punoljetnim osobama donio temeljem Dopisa iz predmetnog zatvora, s obrazloženjem prekapacitiranosti zatvora,¹³⁹ Ustavni sud utvrdio je sljedeće:

„(...) dosadašnji boravak podnositelja kao maloljetnika (...), a što se tiče njegovih smještajnih uvjeta zajedno sa (do sada) tri punoljetne osobe nije u skladu s mjerodavnim pravom (...).“¹⁴⁰

Nadalje, na identičan problem smještaja s punoljetnim osobama ustavnom tužbom ukazala je i druga maloljetna podnositeljica, a koju tužbu je Ustavni sud također Odlukom usvojio.¹⁴¹ Naime, podnositeljica je tužbom ukazala kako je u razdoblju od lipnja do srpnja 2023. bila smještena s punoljetnim istražnim zatvorenicama, točnije između 4 i 7 istražnih zatvorenica.¹⁴² Prije svega, potrebno je izdvojiti pitanje dopuštenosti takvog prigovora, s obzirom na to da je podnošenje ustavne tužbe dopušteno tek po iscrpljivanju cijelog dopuštenog pravnog puta.¹⁴³ Navedeno se pravilo jednako odnosi i na zatvorenike koji se pritužuju na uvjete u zatvoru,¹⁴⁴ a koju pretpostavku zatvorenicima ispunjavaju podnošenjem pritužbe sucu izvršenja.¹⁴⁵ Takvu formulaciju sadrži i ZSM, koji predviđa mogućnost da maloljetnici podnose usmene i pisane pritužbe sucu za mladež koji obavlja nadzor nad izvršavanjem istražnog zatvora.¹⁴⁶ Međutim,

¹³⁷ Odluka 11. srpnja 2023., *op. cit.* (bilj. 135.), paragraf V., toč. 12.

¹³⁸ *Ibid.*, paragraf. V., toč. 12.

¹³⁹ *Ibid.*, paragraf. V., toč. 14.1.

¹⁴⁰ *Ibid.*, paragraf V., toč. 14.3.

¹⁴¹ Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, [br. U-III-3464/2023](#), od 19. rujna 2023., (dalje: Odluka 19. rujna 2023.)

¹⁴² *Ibid.*, paragraf V., toč. 9.

¹⁴³ Članak 62. stavak 2. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske ([Narodne Novine](#) 99/99, 29/02, 49/02; dalje u tekstu: Ustavni zakon)

¹⁴⁴ Članak 15. Zakona o izvršavanju kazne zatvora ([Narodne novine](#), 128/99., 55/00, 59/00, 129/00, 59/01, 67/01, 11/02, 76/07, 27/08, 83/09, 18/11, 48/11, 125/11, 56/13, 150/13; dalje u tekstu: ZIKZ)

¹⁴⁵ Paragraf c), toč. 11. Rješenja Ustavnog suda Republike Hrvatske, [br. U-III-2757/2018](#), od 4. veljače 2020. (dalje u tekstu: Rješenje 4. veljače 2020.)

¹⁴⁶ Članak 66. stavak 5. ZSM-a

iako u konkretnom slučaju podnositeljica nije koristila navedeno pravno sredstvo pritužbe sucu za mladež, navodeći kako ju u istražnom zatvoru nije obišao nitko osim braniteljice, Ustavni sud zaključio je sljedeće:

„(...) u konkretnom slučaju podnositeljica (je) pravilno iscrpila pravni put na način da se pritužila na smještaj s punoljetnim zatvorenicama u žalbi protiv prvostupanjskog rješenja koje je donijela ista osoba koja je takav smještaj i odobrila. Ustavni sud smatra da je podnositeljica na taj način pružila mogućnost onome koji je takav smještaj odobrio da nedostatke tog smještaja, ukoliko oni postoje, i otkloni.“¹⁴⁷

Slijedom navedenog, Ustavni sud ocijenio je ustavnu tužbu podnositeljice dopuštenom te tako upotpunio ranije navedene zakonske norme.

Glede merituma prigovora Ustavni sud ukazao je da je takva praksa dopuštena isključivo kao iznimka, a ne pravilo,¹⁴⁸ a što potvrđuju, između ostalog, i odredbe Pravilnika o kućnom redu u zatvorima za izvršavanje istražnog zatvora¹⁴⁹ kojima je nadležni sud nastojao opravdati svoju odluku. Nadalje, Ustavni sud ukazao je na potencijalni propust nadležnog suda da donese odluku u skladu s najboljim interesom djeteta, budući da sudac istrage nadležnog suda nije bio u kontaktu s podnositeljicom, a niti s punoljetnim osobama s kojima je ona boravila, niti je poznato je li kvalificirana osoba procijenila bi li bilo u skladu s najboljim interesom djeteta da bude smještena upravo s tim osobama, uzimajući u obzir ličnost i same podnositeljice, ali i punoljetnih osoba s kojima je boravila.¹⁵⁰ S tim u skladu Ustavni sud utvrdio je sljedeće:

„Ustavni sud smatra da je Zatvor u S. trebao pribaviti procjenu stručne osobe o tome bi li svaka pojedina punoljetna zatvorenica s kojom je podnositeljica trebala dijeliti sobu mogla negativno na nju utjecati, uz uvažavanje ranije navedenih faktora - osobina ličnosti, dobi i kaznenog djela koje se pojedinoj punoljetnoj zatvorenici stavlja na teret. Na temelju takve procjene zatvorska uprava mogla je tražiti od suca istrage odobrenje za smještaj podnositeljice s punoljetnim zatvorenicama za koje je ocijenjeno da neće na nju štetno djelovati. Iz očitovanja Zatvora u S. vidljivo je da se u spornom razdoblju mijenjao broj punoljetnih osoba

¹⁴⁷ Odluka 19. rujna 2023., *op. cit.* (bilj. 141.), paragraf V., toč. 33.

¹⁴⁸ *Ibid.*, paragraf V., toč. 34.

¹⁴⁹ Članak 13. stavak 5. Pravilnika o kućnom redu u zatvorima za izvršavanje istražnog zatvora (Narodne Novine, 08/10; dalje u tekstu: Pravilnik)

¹⁵⁰ Odluka 19. rujna 2023., *op. cit.* (bilj. 141), paragraf V., toč. 36.

s kojima je podnositeljica bila smještena, a sudac istrage odobrenje za smještaj nije dao u odnosu na konkretne punoljetne zatvorenice, već iz samog sadržaja odobrenja proizlazi, kao što je već ranije rečeno, da je ono općenito i neodređeno.“¹⁵¹

Zaključno, Ustavni sud utvrdio je sljedeće:

„Zbog propusta domaćih tijela da obrazlože potrebu smještaja podnositeljice s punoljetnim zatvorenicama i propusta da osoba odgovarajuće struke procijeni je li smještaj podnositeljice sa svakom pojedinom punoljetnom zatvorenicom s kojom je dijelila sobu u njenom najboljem interesu, Ustavni sud zaključuje da državna tijela nisu ispunila svoju pozitivnu obvezu da poduzmu sve potrebne mjere za zaštitu psihičkog integriteta maloljetne podnositeljice.“¹⁵²

Slijedom navedenog, Ustavni sud zaključio je kako se u navedenom predmetu radi o povredi prava podnositeljice na poštovanje privatnog života, zajamčeno Ustavom.¹⁵³

7. PRAKSA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Istražni zatvor prema maloljetnicima nije bio predmet sudskih postupaka samo na nacionalnim razinama, već je ta tema dospjela i pred Europski sud za ljudska prava (dalje u tekstu: ESLJP), a to i ne čudi s obzirom na procjene da se ova mjera u Europi i svijetu izriče doista olako. Naime, procijenjeno je da je u sedam država članica Europske unije u 2011. godini čak 3386 djece bilo zadržano u istražnom zatvoru.¹⁵⁴

7.1. *Nart protiv Turske*

U svjetlu neadekvatnog smještaja maloljetnika u istražni zatvor s punoljetnim osobama, kao i predugo trajanje mjere, valja ukazati na predmet *Nart protiv Turske*,¹⁵⁵ kada je sedamnaestogodišnji podnositelj bio smješten u pritvoru za odrasle osobe u trajanju od četrdeset i osam dana, pod sumnjom da je počinio kazneno djelo oružane pljačke jedne prodavaonice. U

¹⁵¹ *Ibid.*, paragraf V., točka 38.

¹⁵² *Ibid.*, paragraf V., točka 39.

¹⁵³ Članak 35. Ustava

¹⁵⁴ Pleić, M., Radić, I., *op. cit.* (bilj. 16.), str. 523., (v. bilj. 6. izvora)

¹⁵⁵ Presuda Europskog suda za ljudska prava, *Nart protiv Turske*, zahtjev br. 20817/04, od 6. svibnja 2008. (dalje u tekstu: *Nart protiv Turske*); sadržaj na engleskom jeziku: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-86189>, 3. rujna 2024.

navedenom predmetu ESLJP je utvrdio da nadležni sud prilikom pritvaranja uopće nije uzeo u obzir dob podnositelja, tim više što je bio smješten s odraslim osobama, te da se „stanjem dokaza“ ne može opravdavati dugotrajnost mjere.¹⁵⁶ Stoga, ESLJP je zaključio da je uslijed takvog postupanja došlo do kršenja Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje u tekstu: EKLJP).¹⁵⁷

7.2. *Güveç protiv Turske*

ESLJP je ustanovio ekstenzivno trajanje mjere istražnog zatvora i u predmetu *Güveç protiv Turske*¹⁵⁸ kad je maloljetnik u dobi od petnaest godina, zbog članstva u Kurdistsanskoj radničkoj stranci (dalje u tekstu: PKK), bio smješten u istražni zatvor s punoljetnim osobama, i to u trajanju od 5 godina, što je rezultiralo pokušajima samoubojstva.¹⁵⁹ Osim toga, tijekom trajanja postupka maloljetnik nije bio adekvatno zastupan od strane odvjetnika, a naveo je i kako je tijekom policijskog pritvora bio podvrgnut okrutnom tretmanu (elektrošokovi, špricanje mlazom vode pod velikim pritiskom, udaranje policijskom palicom po tijelu i stopalima).¹⁶⁰ Osim ekstenzivnog trajanja mjere, ESLJP je ustanovio i da je maloljetnik bio podvrgnut okrutnom tretmanu te da mu je uskraćeno pravo na pravično suđenje.¹⁶¹

7.3. *Korneykova protiv Ukrajine*

Da je došlo do povrede prava maloljetnice na slobodu i sigurnost¹⁶² ESLJP je utvrdio u predmetu *Korneykova protiv Ukrajine*,¹⁶³ utvrdivši da je prilikom uhićenja i smještaja maloljetnice u dobi od četrnaest godina u pritvor zbog sumnje na počinjenje kaznenog djela krađe i razbojništva u pokušaju policija propustila navesti pravnu osnovu smještaja u pritvor, odnosno propustila objasniti koji od propisanih razloga opravdavaju lišenje slobode podnositeljice, što ukazuje na arbitrarnost takve odluke.¹⁶⁴ Nadalje, utvrđeno je kako je nadležni sud propustio uzeti sve okolnosti u obzir, pa tako i činjenicu da počinjena kaznena djela nisu

¹⁵⁶ *Ibid.*, paragraf. A., točka 33.

¹⁵⁷ Članak 5.1 stavak 3. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Narodne novine - Međunarodni ugovori, 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17; dalje u tekstu: EKLJP), usvojena 4. studenog 1950.

¹⁵⁸ Presuda Europskog suda za ljudska prava, *Güveç protiv Turske*, zahtjev br. 70337/01, od 20. siječnja 2009. (dalje u tekstu: *Güveç protiv Turske*); sadržaj na engleskom jeziku: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-2610659-2839228>, 23. rujna 2024.

¹⁵⁹ *Ibid.*, paragraf 1.,

¹⁶⁰ *Ibid.*, paragraf 1.

¹⁶¹ Članak 3.1 EKLJP; Članak 5.1, stavak 3. i 4. EKLJP; članak 6.1 stavak 1. u vezi sa stavkom 3. EKLJP

¹⁶² Članak 5.1 EKLJP

¹⁶³ Presuda Europskog suda za ljudska prava, *Korneykova protiv Ukrajine*, zahtjev br. 39884/05, od 19. siječnja 2012. (dalje u tekstu: *Korneykova protiv Ukrajine*); sadržaj na engleskom jeziku: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-108654>, 24. rujna 2024.

¹⁶⁴ *Ibid.*, točka 34. – 35.

pretjerano opasna i nasilna, čime nije zadovoljeno načelo proporcionalnosti, te da su ista bila počinjena tri mjeseca prije uhićenja, a također nije uzeto u obzir ni loše zdravstveno stanje maloljetnice, odnosno činjenica da pati od tuberkuloze i ima smetnje psihijatrijske naravi, što je podložno pogoršavanju smještajem u neadekvatne uvjete.¹⁶⁵ Nadalje, nadležni sud svoju je odluku temeljio na sumnji da bi maloljetnica puštanjem na slobodu mogla ometati postupak, međutim ESLJP je ukazao kako ta sumnja ne smije biti apstraktna, već mora biti utemeljena na činjenicama.¹⁶⁶ Osim toga, nadležni sud isto je tako propustio postupiti sukladno i nacionalnim i međunarodnim izvorima koji nalažu da se pritvor maloljetnicima smije odrediti samo u iznimnim slučajevima i kao krajnja mjera te sud nije naveo o kojim se točno iznimnim okolnostima radi, već se oslanjao na procjenu škole koju je maloljetnica pohađala, kojom je okarakterizirana kao problematična, a pri tome isključujući sve druge okolnosti koje maloljetnici idu u korist.¹⁶⁷ Zaključno, ESLJP je također utvrdio povredu prava maloljetnice da bude osobno saslušana u postupku u kojem se odlučuje o opravdanosti njezina smještaja u pritvoru, a koje joj je pravo zajamčeno EKLJP,¹⁶⁸ osobito kad se radi o procjeni osobnosti i osobne situacije stranke u tom postupku, kao i kad se pojavljuje mogućnost isticanja novih argumenata za puštanje na slobodu.¹⁶⁹

7.4. *Grabowski protiv Poljske*

Slično kao i u prethodnom predmetu, ESLJP je utvrdio da je u predmetu *Grabowski protiv Poljske*¹⁷⁰ maloljetnik zbog sumnje na počinjenje kaznenog djela razbojništva bez osnove zadržan u pritvoru kroz razdoblje od pet mjeseci i dva dana nakon inicijalne odluke o smještaju u pritvor.¹⁷¹ Dakle, sud je propustio donijeti opravdane odluke o produženju mjere nakon isteka odluke suda o inicijalnom smještaju u pritvor, čime su maloljetniku povrijeđena prava zajamčena EKLJP.¹⁷² Nadalje, maloljetnik je nadležnom sudu podnio zahtjev za puštanjem na slobodu zbog nedostatka pravne osnove za njegovo daljnje zadržavanje u pritvoru, no nadležni sud zahtjev je odbio nonšalantno, navodeći kako je maloljetnik počinio kazneno djelo koristeći opasni objekt te je stoga neopravdan njegov zahtjev, pritom u potpunosti ignorirajući stvari

¹⁶⁵ *Ibid.*, točka 41.

¹⁶⁶ *Ibid.*, točka 43.

¹⁶⁷ *Ibid.*, točka 47.

¹⁶⁸ Članak 5.1, stavak 4. EKLJP

¹⁶⁹ *Korneykova protiv Ukrajine*, *op. cit.* (bilj. 163), točka 68. – 69.

¹⁷⁰ Presuda Europskog suda za ljudska prava, *Grabowski protiv Poljske*, [zahtjev br. 57722/12](https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155716), od 30. lipnja 2015. (dalje u tekstu: *Grabowski protiv Poljske*); sadržaj na engleskom jeziku: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155716>, 24. rujna 2024.

¹⁷¹ *Ibid.*, točka 51.

¹⁷² Članak 5.1 EKLJP

argument maloljetnika, a to je nedostatak pravne osnove, budući da je nedostajala sudska odluka o produljenju pritvora.¹⁷³ Slijedom navedenog, maloljetniku je uskraćeno pravo na pravni lijek.¹⁷⁴

7.5. *Blokhin protiv Rusije*

U predmetu *Blokhin protiv Rusije*¹⁷⁵ dvanaestogodišnji maloljetnik koji pati od poremećaja hiperaktivnosti i deficita pažnje (ADHD) uhićen je bez da je informiran o razlozima uhićenja, a s kojima je upoznat tek nakon smještaja u ćeliju bez prozora i svjetla, i to nakon sat vremena provedenih u ćeliji, nakon čega je ispitan bez prisutnosti skrbnika i navođen da prizna počinjenje kaznenog djela, kako bi bio oslobođen.¹⁷⁶ Maloljetnik je u svojem zahtjevu naveo da je u razdoblju od trideset dana bio smješten u lošim uvjetima, odnosno da je dijelio sobu sa sedam ostalih zatvorenika, pri čemu je svjetlo bilo upaljeno cijelo vrijeme tijekom noći, da preko dana nisu imali pristup nikakvim aktivnostima, kao ni propisanom školskom programu, da su kolektivno bili kažnjavani vrlo okrutno zbog ponašanja pojedinaca, da im nije bilo dopušteno korištenje toaleta u mjeri u kojoj im je bilo potrebno te da on sam nije dobio adekvatnu skrb, s obzirom na njegovo zdravstveno stanje,¹⁷⁷ a što je rezultiralo činjenicom da mu se zdravstveno stanje pogoršalo te je po izlasku iz zatvora hospitaliziran u trajanju od tri tjedna.¹⁷⁸ U tom pogledu ESLJP utvrdio je postupanje protivno zabrani mučenja, propisanoj EKLJP.¹⁷⁹ Uz to, ESLJP je također utvrdio da je maloljetniku povrijeđeno pravo na pošteno suđenje,¹⁸⁰ budući da je bio ispitan u odsutnosti skrbnika, odvjetnika ili učitelja, čime je povrijeđeno njegovo pravo na iznošenje obrane.¹⁸¹

7.6. *Zherdev protiv Ukrajine*

Pitanjem ekstenzivnog trajanja istražnog zatvora prema maloljetniku bavi se i predmet *Zherdev protiv Ukrajine*,¹⁸² otvoren pred ESLJP zbog navoda podnositelja da je kao šesnaestogodišnjak

¹⁷³ *Grabowski protiv Poljske*, op. cit. (bilj. 170), točka 59. – 60.

¹⁷⁴ Članak 5.1, stavak 4. EKLJP

¹⁷⁵ Presuda Europskog suda za ljudska prava, *Blokhin protiv Rusije*, zahtjev br. 47152/06, od 23. ožujka 2016. (dalje u tekstu: *Blokhin protiv Rusije*); sadržaj na engleskom jeziku: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161822>, 24. rujna 2024.

¹⁷⁶ *Ibid.*, toč. 14. – 15., toč. 20.

¹⁷⁷ *Ibid.*, toč. 29. – 34.

¹⁷⁸ *Ibid.*, toč. 43. – 46.

¹⁷⁹ Članak 3.1 EKLJP

¹⁸⁰ Članak 6.1 EKLJP

¹⁸¹ *Blokhin protiv Rusije*, op. cit. (bilj. 175), toč. 183.

¹⁸² Presuda Europskog suda za ljudska prava, *Zherdev protiv Ukrajine*, zahtjev br. 34015/07, od 27 travnja 2017. (dalje u tekstu: *Zherdev protiv Ukrajine*); sadržaj na engleskom jeziku: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-173088>, 24. rujna 2024.

bio podvrgnut okrutnom tretmanu, tako što je nekoliko sati u policijskoj postaji satima bio vezan liscama u donjem rublju, bio smješten u ćeliju s odraslim zatvorenicima, od kojih je barem jedan patio od zarazne bolesti, dok su neki bili i ovisnici o drogi, te tako što ga se zastrašivalo da će, ako ne prizna kazneno djelo ubojstva, biti kažnjen i za kazneno djelo silovanja, što bi rezultiralo time da će biti silovan i zlostavljan u zatvoru od strane ostalih zatvorenika.¹⁸³ ESLJP je u tom pogledu zaključio da je maloljetnik bio podvrgnut ponižavajućem postupanju, a što predstavlja kršenje EKLJP.¹⁸⁴ Osim toga, ESLJP utvrdio je kako je već otprije poznato kako u je u danom vremenu u Ukrajini postojao kontinuirani strukturalni problem koji proizlazi iz rupe u propisima, stoga norme nacionalnog materijalnog prava nisu postavljale jasna pravila koje tijelo, na kojim osnovama i na koje vrijeme je maloljetniku moglo odrediti ili produžiti mjeru istražnog zatvora, stoga je i u tom pogledu utvrđena povreda EKLJP.¹⁸⁵ Uz to, ESLJP je također utvrdio i da je istražni zatvor u trajanju od 3 godine neopravdano dug te da nije bilo temelja za takvo produljenje trajanja mjere.¹⁸⁶

7.7. *Agit Demir protiv Turske*

Konačno, ESLJP u predmetu *Agit Demir protiv Turske*,¹⁸⁷ kada je maloljetnik u dobi od 13 godina smješten u pritvor zbog sudjelovanja u prosvjedu u organizaciji PKK te zbog bacanja kamenja na snage sigurnosti. ESLJP je povodom zahtjeva maloljetnika utvrdio da je smještaj maloljetnika u pritvor nezakonit zbog toga što nadležni sud nije uzeo u obzir alternativne mjere koje su se mogle primijeniti, slijedom čega je istaknuto kako je istražni zatvor prema maloljetniku bio primijenjen protivno odredbama da je takva mjera isključivo krajnje sredstvo.¹⁸⁸

8. PRAKSA OPĆINSKOG KAZNENOG SUDA U ZAGREBU

Prema dostupnim podacima, u praksi Općinskog kaznenog suda u Zagrebu u razdoblju od 2019. do kraja srpnja 2024. zabilježeno je sveukupno trideset i četiri maloljetna okrivljenika kojima je sud odredio istražni zatvor sukladno odredbama ZKP-a.

¹⁸³ *Ibid.*, toč. 78.

¹⁸⁴ Članak 3.1 EKLJP

¹⁸⁵ Članak 5.1 stavak 1. EKLJP

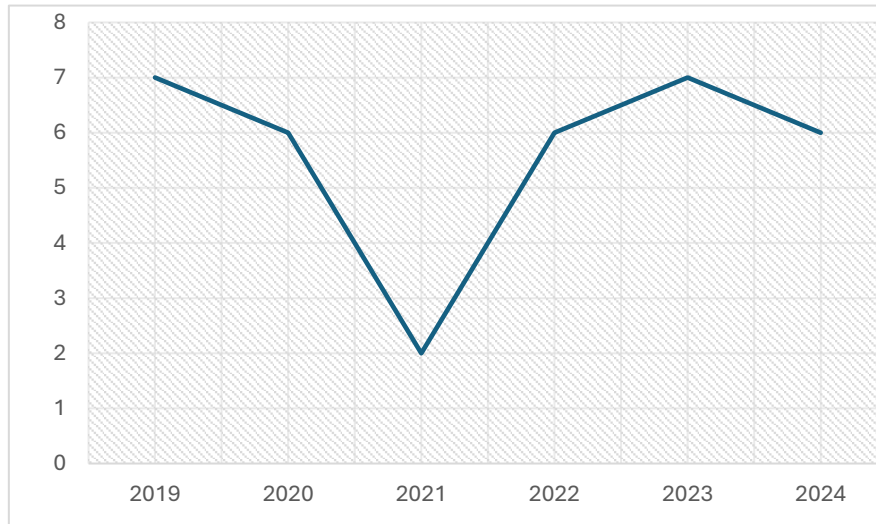
¹⁸⁶ *Zherdev protiv Ukrajine*, *op. cit.* (bilj. 182), toč. 121. – 124.

¹⁸⁷ Presuda Europskog suda za ljudska prava, *Agit Demir protiv Turske*, zahtjev br. 36475/10, od 27. veljače 2018. (dalje u tekstu: *Agit Demir protiv Turske*); sadržaj na engleskom jeziku:

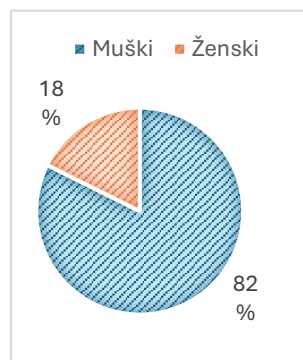
<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=003-6018998-7720483>, 24. rujna 2024.

¹⁸⁸ *Ibid.*, *Decision of the Court, Article 5 §§ 1 (c) and 3 (right to liberty and security)*

Tako je 2019. istražni zatvor određen prema sedam maloljetnika, 2020. prema njih šest, 2021. prema dva maloljetnika, 2022. prema šest maloljetnika, 2023. prema sedam maloljetnika, a 2024. prema njih šest. Među tim maloljetnicima njih dvadeset i osam muškog su spola, dok je šest ženskog spola.

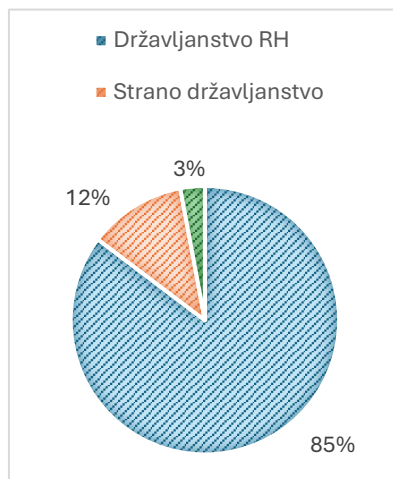

Grafikon 1. Kretanje predmeta istražnog zatvora prema maloljetnicima od 2019. do 2024. godine

Grafikon 2. Spol maloljetnika u istražnom zatvoru

Nadalje, dvadeset i devet maloljetnika ima hrvatsko državljanstvo, a četiri strano državljanstvo, pri čemu je jedan državljanin Alžira, jedan Maroka, jedan je državljanin Sjeverne Makedonije, jedan Rumunjske, dok je državljanstvo jednog maloljetnika neutvrđeno, odnosno nepoznato. Od navedenih stranih državljana, dvoje maloljetnika tražitelji su azila u Republici Hrvatskoj.

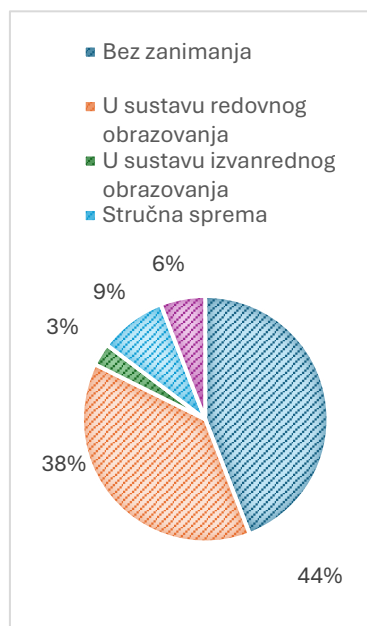

Grafikon 3. Državljanstvo maloljetnika u istražnom zatvoru

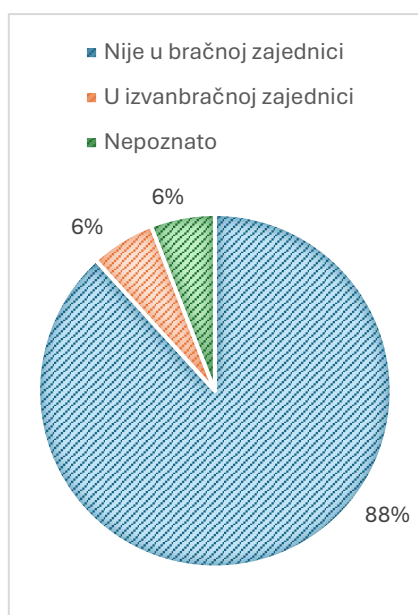
Prosječna dob maloljetnika u istražnom zatvoru je 16,355 godina, pri čemu je u danom razdoblju u trenutku određivanja mjere istražnog zatvora jedan počinitelj imao četrnaest godina, njih šest imali su petnaest godina, njih osam bilo je u dobi od šesnaest godina, trinaest ih je imalo sedamnaest godina, troje osamnaest, dok je jedan počinitelj, koji je u trenutku počinjenja kaznenog djela imao sedamnaest godina, u trenutku određivanja istražnog zatvora navršio već dvadeset godina. Dvama maloljetnicima istražni zatvor određen je u dva navrata pa su tako u trenutku prvog određivanja istražnog zatvora imali petnaest godina, a u trenutku drugog šesnaest.

U trenutku određivanja istražnog zatvora, petnaest maloljetnika je bez zanimanja, a u koju kategoriju potpadaju svi maloljetnici koji nisu završili osnovnu školu ili su završili osnovu školu te nisu nastavili daljnje školovanje, trinaest maloljetnika još je uvijek u sustavu redovnog obrazovanja u trenutku određivanja mjere, jedan maloljetnik pohađa izvanredno obrazovanje, odnosno večernju školu, a troje maloljetnika ima stručnu spremu, pri čemu je jedan od njih maloljetnik koji je završio tečaj te stručno zvanje stekao tijekom izvršavanja odgojne mjere u odgojnom zavodu. Stupanj obrazovanja dva maloljetnika je nepoznat.

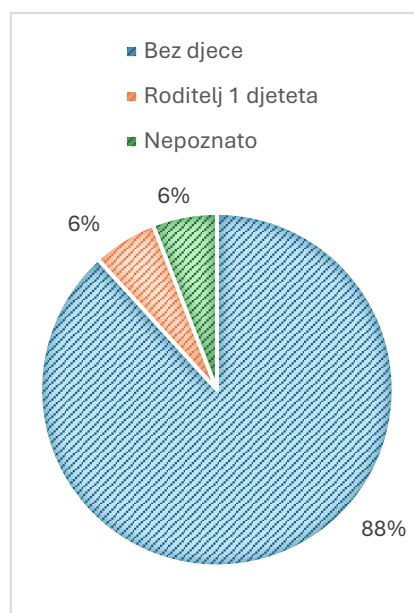
Trideset maloljetnika u trenutku određivanja istražnog zatvora nije u bračnoj zajednici, dvoje maloljetnika u izvanbračnoj je zajednici, dok je bračni status dvoje maloljetnika nepoznat. Od ukupnog broja maloljetnika u istražnom zatvoru u danom razdoblju, njih tridesetero nema djece u trenutku određivanja istražnog zatvora, pri čemu valja izdvojiti maloljetnicu koja je tijekom postupka, odnosno nakon raspisivanja tjeralice, u istražni zatvor dovedena u visokom stupnju trudnoće, dok je druga maloljetnica u tom trenutku bila trudna, dvoje maloljetnika roditelji su jednog djeteta, a ta je informacija nepoznata u odnosu na dva maloljetnika.

Grafikon 4. Stupanj obrazovanja maloljetnika u istražnom zatvoru

Grafikon 5. Bračni status maloljetnika u istražnom zatvoru

Grafikon 6. Obiteljski status maloljetnika u istražnom zatvoru

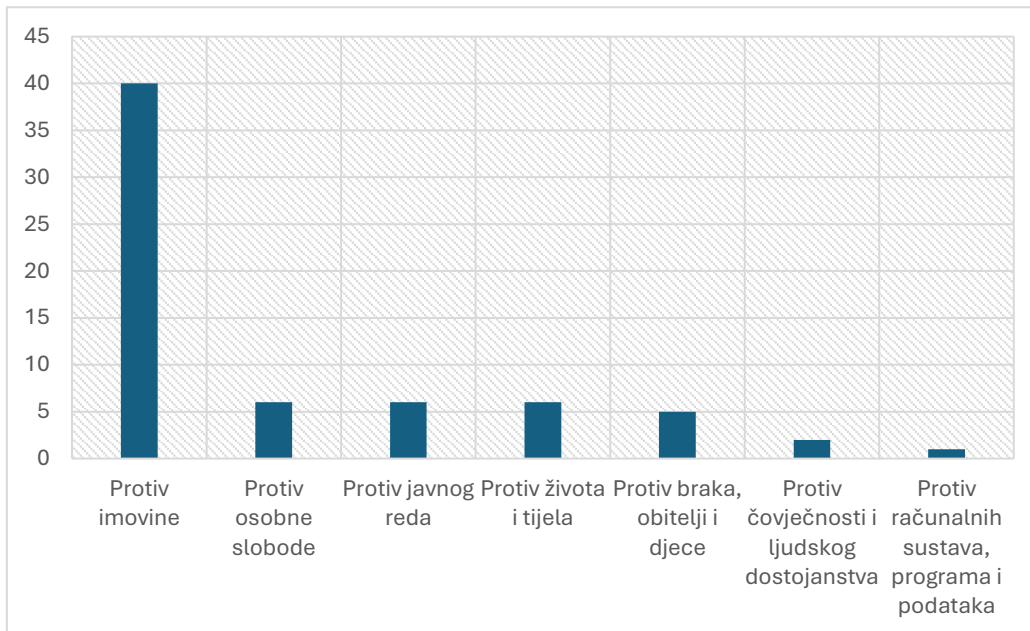
Od ukupno 67 kaznenih djela maloljetnici su bili počinitelji sljedećih kaznenih djela:

Glava Kaznenog zakona	Kazneno djelo	Broj	Ukupno
	Oštećenje tuđe stvari	1	
	Krađa	17	
	Krađa u pokušaju	2	

Kaznena djela protiv imovine	Teška krađa	13	40
	Teška krađa u pokušaju	2	
	Razbojnička krađa	1	
	Razbojništvo	5	
Kaznena djela protiv osobne slobode	Prijetnja	5	6
	Protupravno oduzimanje slobode	1	
Kaznena djela protiv javnog reda	Prisila prema službenoj osobi	4	6
	Nasilničko ponašanje	1	
	Napad na službenu osobu	1	
Kaznena djela protiv života i tijela	Tjelesna ozljeda	2	6
	Teška tjelesna ozljeda	4	
Kaznena djela protiv braka, obitelji i djece	Nasilje u obitelji	3	5
	Povreda djetetovih prava	2	
Kaznena djela protiv ljudskog dostojanstva	Pripremanje kaznenih djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom	1	2
	Terorizam	1	
Kaznena djela protiv računalnih sustava, programa i podataka	Računalna prijevara	1	1

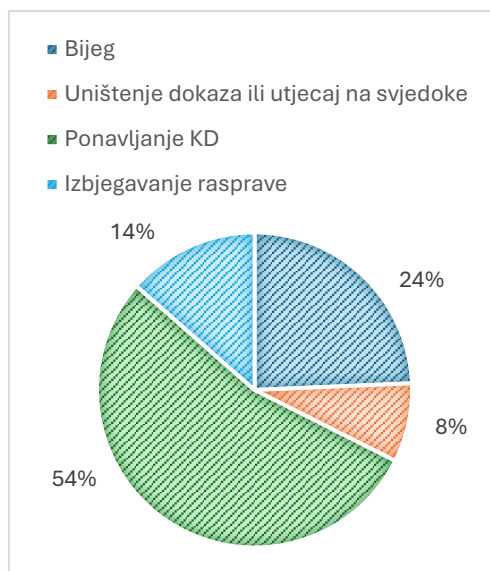
Tablica 1. Vrsta počinjenog kaznenog djela

Slijedom navedenog, jedan maloljetnik u istražnom zatvoru prosječno je počinio 1,971 kazneno djelo.

Grafikon 7. Vrsta počinjenog kaznenog djela

U praksi Općinskog kaznenog suda u Zagrebu najčešći razlog određivanja istražnog zatvora prema maloljetnicima jest opasnost od ponavljanja, dovršavanja pokušnog kaznenog djela ili počinjenje težeg kaznenog djela,¹⁸⁹ zatim slijedi bijeg ili opasnost od bijega,¹⁹⁰ potom izbjegavanje rasprave¹⁹¹ i naposljetku opasnost od uništenja, skrivanja, izmjene ili krivotvorenja dokaza i tragova ili ometanja kaznenog postupka utjecajem na svjedoke, vještake, sudionike ili prikrivače.¹⁹²

Grafikon 8. Razlozi određivanja istražnog zatvora prema maloljetnicima

¹⁸⁹ Članak 123. stavak 1. točka 3. ZKP-a

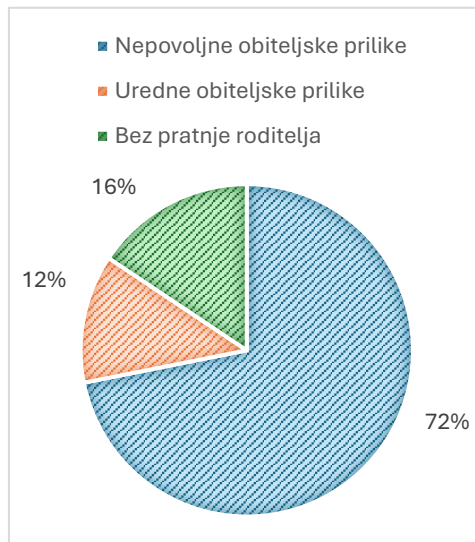
¹⁹⁰ Članak 123. stavak 1. točka 1. ZKP-a

¹⁹¹ Članak 123. stavak 1. točka 5. ZKP-a

¹⁹² Članak 123. stavak 1. točka 2. ZKP-a

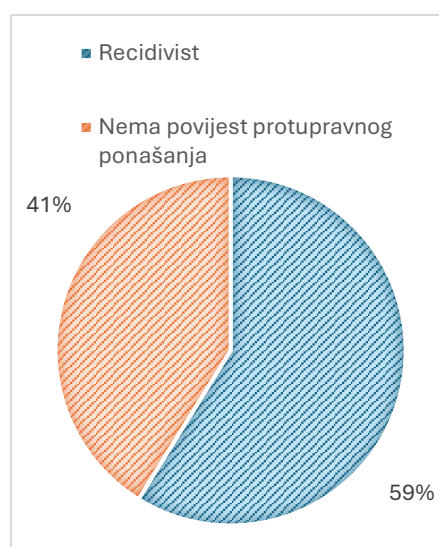
Sagledavajući obiteljske prilike, većina maloljetnika dolazi iz obitelji u kojima su zabilježeni problemi i neadekvatna skrb nad djetetom, točnije čak dvadeset i tri maloljetnika odrastalo je u nepovoljnim obiteljskim prilikama. Najčešća obilježja takvih uvjeta odrastanja obuhvaćaju evidenciju obitelji u tretmanu socijalne skrbi i korištenje usluga Hrvatskog zavoda za socijalni rad, stihijski način života djece i roditelja, nedostatak motivacije roditelja, izostanak adekvatnog utjecaja okoline na maloljetnika da korigira svoje ponašanje, izostanak poticanja roditelja na suradnju maloljetnika s institucijama, ovisnost roditelja o alkoholu, drogama i kockanju, izostanak adekvatnog autoriteta, nemoć roditelja u odgoju, poticanje roditelja na neprihvatljiva ponašanja, primjerice prošnju, itd. U tom pogledu valja i istaknuti da je među tim slučajevima čak deset slučajeva u kojima su i maloljetnikovi roditelji i ostali članovi obitelji također počinitelji prekršaja te kaznenih djela, najčešće nasilja u obitelji, povrede djetetovih prava te krađe i prošnje, te su nerijetko članovi obitelji također bili u istražnom zatvoru i na izdržavanju zatvorske kazne. Unutar tih predmeta, dva su predmeta zabilježena u kojima je pred Općinskim građanskim sudom u tijeku postupak za oduzimanje roditeljima prava na stanovanje s djecom. U pet slučajeva maloljetnici su u Republici Hrvatskoj zatečeni bez pratnje roditelja, dok su obiteljske prilike u jednom slučaju nepoznate. S druge strane, u četiri primjera obiteljske prilike i odnosi unutar obitelji okarakterizirani su skladnima, ali su roditelji i u takvim situacijama suočeni s odgojnom nemoći pred problemima u ponašanju svoje djece.

U svim slučajevima mogu se zamijetiti određene slične karakteristike i obrasci ponašanja maloljetnika – ovisnost o cigaretama, alkoholu, marihuani i ostalim opojnim sredstvima, ovisnost o kocki, agresivno ponašanje te verbalno i fizičko nasilje prema članovima obitelji, osobito prema roditeljima, te prema vršnjacima. Također se ističe i nasilje putem društvenih mreža, neredovito pohađanje nastave ili odustanak od školovanja, nepoštivanje autoriteta, krađa stvari i novca iz obiteljskog doma, bježanje od kuće, problemi sa samokontrolom, a u pojedinim slučajevima i obilježje maloljetnika kao žrtve obiteljskog nasilja od strane roditelja. Nadalje, druženje s osobama sklonima činjenju kaznenih djela, bolest članova obitelji, osjećaj nepripadnosti obitelji osobito uočen kod počinitelja koji su posvojeni te u tom pogledu i zanemarenost od strane bioloških roditelja, osjećaj beznađa i nezadovoljstva i nepovoljni socijalni uvjeti uzrokovani pandemijom virusa covid-19, te druga destruktivna ponašanja. U manjem broju slučajeva maloljetnici su bili hospitalizirani zbog dijagnosticiranog poremećaja ponašanja te zlouporabe alkohola i opojnih sredstava.

Grafikon 9. Obiteljske prilike maloljetnika u istražnom zatvoru

Valja proučiti i element prethodne kažnjavanosti, odnosno recidivizam maloljetnika u počinjenju kaznenih djela. U čak dvadeset slučajeva maloljetnik je već otprije poznat policiji, državnom odvjetništvu ili sudu zbog počinjenja prekršaja ili kaznenih djela. Prethodna evidencija obuhvaća uglavnom prometne prekršaje, prekršajnu kažnjavanost zbog nasilja u obitelji, prekršaje protiv javnog reda i mira te kaznena djela spolne zlouporabe djeteta mlađeg od petnaest godina, teške tjelesne ozljede u pokušaju, teške tjelesna ozljeda, oštećenja tuđe stvari, krađe i teške krađe, protupravnog oduzimanja slobode, nasilja u obitelji, povrede djetetovih prava, sudjelovanja u prosvjednim aktivnostima te vršnjačkog nasilja. Nekolicina takvih predmeta završila je odbačajem zbog kaznene neodgovornosti maloljetnika, budući da u trenutku počinjenja kaznenog djela nije navršio četrnaest godina, ali i zbog korištenja blagodati nesvjedočenja od strane roditelja.

Grafikon 10. Recidivizam maloljetnika u istražnom zatvoru

9. ZAKLJUČAK

Mnogobrojni propisi međunarodnog, europskog i nacionalnog prava jasno ukazuju na težnju da se pitanje lišenja slobode maloljetnih počinitelja kaznenih djela detaljnije regulira, imajući na umu i sigurnost zajednice, ali i najbolji interes djeteta, s druge strane. Međutim, kao što i proizlazi iz ovog rada, jasno je da je put još dug.

U ovome trenutku veliki je nedostatak manjkavost alternativnih mjera. Naime, praksa ukazuje na činjenicu da se maloljetnicima katkad olako izriče mjera istražnog zatvora, ignorirajući u potpunosti da se radi o krajnjoj mjeri, koja se ima primijeniti samo ako nema drugih opcija. Dakle, alternativne se mjere vrlo slabo razmatraju i primjenjuju, a argument na kojem se temelji takva praksa jest da su takve mjere još nedovoljno razvijene pa slijedom toga i nesvrshodne, odnosno da se njihovom primjenom ne bi mogao postići željeni cilj. Međutim, kao što je već rečeno u ovom radu, takvim pogledom na situaciju dolazi do prakse da maloljetnici katkad bivaju smješteni u strože uvjete tijekom suđenja, nego nakon suđenja, tijekom izvršavanja sankcije.

U tom pogledu odgovornost ne treba nužno stavljati na sudove, kao provoditelje normi, već na generalnu tromost cijelog državnog aparata koji kaska za trendovima te propušta uspostaviti adekvatan sustav kojim bi dugoročno i sam sebi umanjio problem maloljetničke delinkvencije jer je jedino ispravnim pristupom moguće usmjeriti se na stvarne izvore problema maloljetničke delinkvencije te se tako koncentrirati na prevenciju, a ne sanaciju. Države propuštaju modernizirati sustav alternativnih mjera i osigurati sucima takav „teren“ da ne moraju izricati najteže mjere. Ne smije se nefunkcionalnošću i neurednošću alternativnih mjera opravdavati praksa da se prema djeci, nauštrb njihovog najboljeg interesa, primjenjuje najteža mjera. Dakle, umjesto opravdanja neprimjene alternativnih mjera njihovom nedovoljnom regulacijom i uređenošću, na državama je, temeljem već same zadaće da postupa u skladu s najboljim interesom djeteta, da alternativne mjere uredi na način da one budu primjenjive i svrsishodne.

S druge strane, ni sama mjera istražnog zatvora, kada ju je nužno primijeniti, nije usklađena sa stremljenjima međunarodnih i europskih nadležnih tijela.

Naime, u Republici Hrvatskoj maloljetnici istražni zatvor još uvijek izvršavaju u „zasebnim jedinicama“ unutar zatvora, umjesto da se, po preporukama tijela međunarodnih i europskih organizacija, uspostave posebni pritvorski centri u kojima će biti smješteni maloljetnici lišeni slobode. Time se, u prvom redu, krše preporuke da smještaj maloljetnika ne podsjeća na zatvor

i bude adekvatno uređen. Teško je moguće osigurati da zgrada zatvora ne podsjeća na ono što ona doista jest – zatvor. Nadalje, iako se maloljetnici u istražnom zatvoru načelno odvajaju od punoljetnih počinitelja i zatvorenika, ta odvojenost samo je prividna, budući da je nemoguće izbjeći susret maloljetnika s odraslim osobama s obzirom na to da borave na istom mjestu. Maloljetnici odrasle osobe mogu sresti na hodnicima zatvora ili ih vidjeti i s njima ostvariti kontakt preko prozora jer se nalaze u ćeliji preko puta njihove te ih dijeli svega nekoliko metara malog zatvorskog dvorišta. Osim toga, i sama praksa Ustavnog suda Republike Hrvatske, prethodno izložena u ovom radu, ukazuje upravo na tendenciju nonšalantnosti u primjeni odredaba kako maloljetnici iznimno smiju biti smješteni s odraslima pa maloljetnici katkad bez obzira na okolnosti budu smješteni s punoljetnim osobama, a pri čemu uopće nije utvrđeno je li to nužno te bi li to uopće bilo u najboljem interesu maloljetnika. Dodatno, nije dovoljno da maloljetnicima budu dostupne neke društvene igre da bude zadovoljena preporuka da maloljetnicima budu na raspolaganju adekvatne aktivnosti. Kao što je i CPT utvrdio, a što je u ovome radu prethodno i izloženo, maloljetnicima je, zbog njihova razvoja, potrebno i da više vremena provode na otvorenom i da im bude dostupno mnogo više sadržaja, nego odraslima. Dodatno, istražni zatvor za maloljetnika predstavlja veliku prepreku u školovanju. U istražnom zatvoru maloljetnik ne može adekvatno pohađati nastavu, iako se u tom trenutku još uvijek presumira njegova nevinost, što zapravo može na dijete utjecati vrlo negativno, u smislu da je veća šansa da će dijete tada još više pokleknuti u delinkventska ponašanja, upravo i zbog osjećaja izdvojenosti iz društva i neprihvaćenosti u zajednici. Svrsishodnije bi bilo da maloljetnik što manje osjeti isključenost iz zajednice, ali da prema njemu budu primijenjene što konkretnije i adekvatnije mjere, s ciljem pozitivnog utjecaja na njegovo ponašanje, prepoznavanje negativnog ponašanja te promjenu navika.

Konačno, u pristupu prema maloljetnicima lišenima slobode kao da se katkad zaboravlja da se i dalje radi upravo o djeci. Nužnost je, obveza, zadaća i odgovornost odraslih, odnosno svih tijela, da tako s njima i postupaju te im omoguće okolinu u kojoj mogu napredovati i prilagoditi svoja ponašanja u skladu s normama društva, neovisno o tome što su počinitelji kaznenih djela. Čak štoviše, upravo su ta djeca ona koja najviše trebaju adekvatnu skrb, jer jedino takvim postupanjem moguće je utjecati na maloljetničku delinkvenciju, najprije u svakom pojedinačnom slučaju, a s vremenom i generalno.

POPIS GRAFIKONA

1. Grafikon 1. Kretanje predmeta istražnog zatvora prema maloljetnicima od 2019. do 2024. godine
2. Grafikon 2. Spol maloljetnika u istražnom zatvoru
3. Grafikon 3. Državljanstvo maloljetnika u istražnom zatvoru
4. Grafikon 4. Stupanj obrazovanja maloljetnika u istražnom zatvoru
5. Grafikon 5. Bračni status maloljetnika u istražnom zatvoru
6. Grafikon 6. Obiteljski status maloljetnika u istražnom zatvoru
7. Grafikon 7. Vrsta počinjenog kaznenog djela
8. Grafikon 8. Razlozi određivanja istražnog zatvora prema maloljetnicima
9. Grafikon 9. Obiteljske prilike maloljetnika u istražnom zatvoru
10. Grafikon 10. Recidivizam maloljetnika u istražnom zatvoru

POPIS TABLICA

1. Tablica 1. Vrsta počinjenog kaznenog djela

LITERATURA

IZVORI SUDSKE PRAKSE

1. PRESUDE

1. Presuda Europskog suda za ljudska prava, *Nart protiv Turske*, zahtjev br. 20817/04, od 6. svibnja 2008.
2. Presuda Europskog suda za ljudska prava, *Güveç protiv Turske*, zahtjev br. 70337/01, od 20. siječnja 2009.
3. Presuda Europskog suda za ljudska prava, *Korneykova protiv Ukrajine*, zahtjev br. 39884/05, od 19. siječnja 2012.
4. Presuda Europskog suda za ljudska prava, *Grabowski protiv Poljske*, zahtjev br. 57722/12, od 30. lipnja 2015.
5. Presuda Europskog suda za ljudska prava, *Blokhin protiv Rusije*, zahtjev br. 47152/06, od 23. ožujka 2016.
6. Presuda Europskog suda za ljudska prava, *Zherdev protiv Ukrajine*, zahtjev br. 34015/07, od 27 travnja 2017.
7. Presuda Europskog suda za ljudska prava, *Agit Demir protiv Turske*, zahtjev br. 36475/10, od 27. veljače 2018.

2. ODLUKE

1. Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, br. U-III-3977/2022, od 7. srpnja 2022.
2. Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, br. U-III-3288/2023, od 11. srpnja 2023.
3. Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, br. U-III-3464/2023, od 19. rujna 2023.
4. Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, br. U-III-4972/2023, od 21. prosinca 2023.

3. RJEŠENJA

1. Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske, br. U-III-2757/2018, od 4. veljače 2020.

PRAVNI PROPISI

1. Konvencija o pravima djeteta (Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, 15/90), preuzete u pravni poredak Republike Hrvatske na temelju Odluke o objavljivanju mnogostranih međunarodnih ugovora kojih je Republika Hrvatska stranka na temelju notifikacija o sukcesiji, od 30. rujna 1993. (Narodne novine – Međunarodni ugovori, 12/93), usvojena na zasjedanju Opće skupštine Ujedinjenih naroda, 20. studenog 1989. (rezolucija br. 44/25), stupila na snagu 2. rujna 1990.
2. United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules), A/RES/40/33, usvojena na Općoj skupštini UN-a, 10. prosinca 1985.
3. Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda za postupanje sa zatvorenicima, rezolucije broj 663 C (XXIV) i 2076 (LXII), usvojena na Prvom kongresu UN-a za sprječavanje kriminaliteta i postupanje sa zatvorenicima, 30. kolovoza 1955.
4. United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines), rezolucija 45/112, usvojena na Općoj skupštini UN-a, 14. prosinca 1990.
5. United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty, rezolucija 45/113, usvojena na Općoj skupštini UN-a, 14. prosinca 1990.
6. United Nations Standard Minimum Rules for Non-Custodial Measures (The Tokyo Rules), rezolucija 45/110, usvojena na Općoj skupštini UN-a, 14. prosinca 1990.
7. European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures, preporuka CM/Rec(2008)11, usvojena 5. studenoga 2008.
8. Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci (englesko izdanje: Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice), Izdavaštvo Vijeća Europe, ISBN 978-92-871-7584-7, ožujak 2014.
9. Direktiva (EU) 2016/800 Europskog parlamenta i Vijeća o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenim postupcima (Službeni list Europske unije, L 132/1, usvojena 11. svibnja 2016.

10. Europska Konvencija o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, (Narodne novine – Međunarodni ugovori, 14/97), usvojena 26. studenoga 1987.
11. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Narodne novine - Međunarodni ugovori, 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17), usvojena 4. studenog 1950.
12. Ustav Republike Hrvatske (Narodne Novine, 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14)
13. Ustavni zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske (Narodne Novine 99/99, 29/02, 49/02)
14. Zakon o sudovima za mladež (Narodne novine, 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19)
15. Zakona o kaznenom postupku (Narodne novine, 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22, 36/24)
16. Zakon o izvršavanju kazne zatvora (Narodne novine, 128/99., 55/00, 59/00, 129/00, 59/01, 67/01, 11/02, 76/07, 27/08, 83/09, 18/11, 48/11, 125/11, 56/13, 150/13)
17. Pravilnik o kućnom redu u zatvorima za izvršavanje istražnog zatvora (Narodne Novine, 08/10)

IZVORI STRUČNE I ZNANSTVENE KNJIŽEVNOSTI

1. D. Rittossa, M. Božićević Grbić: Zakon o sudovima za mladež – reformski zahvati i praktične dileme, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 19, broj 2/2012, str. 615. – 667.
2. Pleić, M., Radić, I., Pre-trial detention of children; European standards and Croatian law, EU and Comparative Law Issues and Challenges Series (ECLIC), 3, 521-549, 2019., str. 521. – 548.
3. Horvat, L., Postupovna jamstva za djecu koja su osumnjičena ili optužena u kaznenim postupcima sukladno Direktivi EU/2016/800, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 25, broj 2/2018, str. 575. – 603.

OSTALI PRAVNI I INTERNETSKI IZVORI

1. Mrežne stranice Hrvatske enciklopedije, <https://www.enciklopedija.hr/clanak/hamurabi>, 14. rujna 2024.

2. Mrežne stranice Hrvatske enciklopedije, <https://www.enciklopedija.hr/clanak/zakonik-dvanaest-ploca>, 14. rujna 2024.
3. Mrežne stranice UN-ovog Odbora za prava djeteta: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crc>, 23. rujna 2024.
4. Opći komentar Odbora za prava djeteta Ujedinjenih Naroda, br. 14. (2013.) o pravu djeteta da njegovi ili njeni najbolji interesi moraju imati prednost, (CRC /C/GC/14), usvojen na zasjedanju Odbora za prava djeteta, 29. svibnja 2013.
5. Letak „CPT ukratko“, <https://rm.coe.int/16806dbbf8>, 18. rujna 2024.
6. Mrežne stranice Europskog odbora za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, <https://www.coe.int/en/web/cpt/Croatia>, 18. rujna 2024.
7. 9th General Report on the CPT's activities,, CPT/Inf (99) 12, izdano 1999.
8. 24th General Report of the CPT, CPT/Inf (2015) 1, izdano 2015.
9. Izvod iz 9. Općeg izvješća, CPT/Inf(99)12-part, objavljen 1999.
10. Izvod iz 24. Općeg izvješća, CPT/Inf(2015)1-part, objavljen 2015.
11. Izvješće o stanju i kretanju sigurnosnih pokazatelja u radu Policijske uprave zagrebačke u 2021. godini
12. Statističke informacije 2023., Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb, 2023.
13. Report to the Croatian Government on the visit to Croatia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 19 to 27 September 2012, CPT/Inf (2014) 9, objavljen 2014.
14. Odgovor Vlade Republike Hrvatske na Izvještaj Europskog odbora za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) o posjetu Hrvatskoj, od 19. do 27. rujna 2012., br. 514-07-01-02-02/4-9, objavljen 5. studenog 2013.
15. Odluka ministra pravosuđa o osnivanju posebnih zatvorskih jedinica u kojima se izvršava istražni zatvor prema maloljetnicima, klasa: 730-02/13-01/45, urbroj: 514-07-01-02-01/5-13-17, od 22. svibnja 2013.

Neizmjerne zahvaljujem svojoj obitelji i prijateljima na neprestanoj svesrdnoj podršci tijekom studiranja.

Zahvaljujem Akademskom zboru „Ivan Goran Kovačić“ na jedinstvenoj i nezamjenjivoj podršci kroz glazbu, a kojem se ujedno ispričavam što sam ponekad ispred proba ipak stavila ispite i privođenje studija kraju.

Zahvaljujem sucima, sudskim savjetnicima i stručnim suradnicima Odjela za mladež Općinskog kaznenog suda u Zagrebu, a osobito sutkinji Dijani Rizvić i stručnoj suradnici Saši Lechner, na pristupačnosti i informacijama potrebnima za izradu ovog rada.